ДЕКАБРЬ. № 24. GRUDZIEN.

ДЕННИЦА,
ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА.

Slavus sum, nihil slavici a me alienum esse puto.

JUTRZENKA,
PISMO LITERACKIE.

ВАРШАВА. 1842. WARSZAWA.

ПУТЕШЕСТВІЕ ПО ГАЛИЦКОЙ И ВЕНГЕРСКОЙ РУСИ.

(Окончаніе).

Письмо VI.

Словацкіе торговцы; Шугатакъ; соляныя копи; Капникъ въ Семиградскѣ (Трансильваніи); посѣщеніе серебряныхъ рудниковъ; возвращеніе въ Сиготъ.

Изъ Сигота, 6 Августа 1839 *года.*

За *Дулещами* опять начинаются горы, которыя возвышаются болѣе и болѣе, по мѣрѣ приближенія къ семиградской границѣ. Дорогою я поравнялся съ двумя Словаками; впереди ихъ тащилась въ гору лошадь, навьюченная двумя огромными корзинами съ хлѣбомъ. Эти Словаки были родомъ изъ Тренчина и принадлежали къ числу тѣхъ, которые ходятъ по всей Венгріи и Галиціи, даже и за границу, съ мѣшками хлѣба на плечахъ (*). Они съ самыхъ молодыхъ лѣтъ занимаются торговлею и потому имъ вполнѣ извѣстенъ венгерскій бытъ и всѣ существующіе въ Венгріи языки-

(*) Я живо помню одного Словака, которому, бывало, если кто скажетъ, что съ нѣмецкимъ языкомъ онъ пошелъ бы далѣе въ свѣтъ, то онъ обыкновенно отвѣчалъ: „Я сомъ боль въ Тифлису, кедь они знаю, а тамъ Нѣмци плачу, же не знаю словенски; а я сомъ са съ губернаторомъ цѣлы денъ розговаралъ по-словенски."

PODRÓŻ PO HALICKIÉJ I WĘGIERSKIÉJ RUSI.

(Dokończenie).

List VI.

Kramarze słowaccy Szuhatak; żupy solne; Kapnik w Siedmiogrodzie; zwiedzenie kopalni srebra; powrót do Syhota.

Z Syhota, dnia 6 Sierpnia 1839 *roku.*

Za *Duleszczami* zaczynają się znowu góry coraz bardziéj się wznoszące, im bliżéj granicy Ziemi Siemiogrodzkiéj. Po drodze dogoniłem dwóch Słowaków; przed nimi wspinał się na górę koń, objuczony dwoma ogromnemi koszami ze zbożem. Rodem z Trenczyna, byli z liczby tych, którzy wędrują po całych Węgrzech i Galicyi, a nawet i za granicą (*) ze zbożem na plecach. Ćwicząc się w kupczeniu od młodości, znają wszystkie zakątki węgierskie i mówią wszystkiemi w Węgrzech znanémi językami. Cechą kupca Słowaka jest, że swój towar zachwala, zaklina się, że traci i podobnych używa fortelów, ażeby

(*) Przypominam sobie jednego Słowaka, który, gdy mu kto powiadał, że z językiem niemieckim można wiele przejść świata, dawał zwykle odpowiedź: „Ja som boł w Tiflisu, keď oni znaju, a tam Niemci płaczu, że nieznaju słowensky: a ja som sa s gubernatorom cely den rozhowarał po słowensky."

Отличительную черту словацкаго торговца составляетъ то, что онъ превозноситъ свой товаръ, клянется, что въ убыткѣ отъ него и употребляетъ всевозможныя уловки, чтобы только завлечь покупщика; когда же продастъ, то, доставши кусокъ хлѣба, или солонины, говоритъ самъ про себя, въ полголоса: »Дай ми Боже шецкы товаръ такъ продать, ако сомъ ту продалъ.«— Не смотря на то, Словаки народъ веселый, шутливый. Если они встрѣтятъ Валаха или Валашку, то привѣтствуетъ ихъ на валашскомъ языкѣ: *на честе буно* (добрый вечеръ); къ этому прибавляютъ также какую нибудь шуточку или прибаутку, за которою не полѣзутъ въ карманъ. Отъ нихъ я узналъ, что Валахи самые отчаянные разбойники. Наконецъ я добрался въ большую деревню *Шугатакъ*, въ которой считается около 2.000 хорошо выстроенныхъ домовъ, крытыхъ драныо. Жители большею частію содержатъ себя солянымъ промысломъ. Я заходилъ въ каменную униятскую церковь, где священникъ служилъ обѣдню на валашскомъ языкѣ. Надо тебѣ знать, что Валахи, какъ вообще, такъ и въ церковныхъ книгахъ, употребляютъ Кириллицу. Чиновники солянаго вѣдомства слушали обѣдню въ мундирахъ. Они носятъ также темносѣраго цвѣта вицъ-мундиры, схожіе съ вицъ-мундирами австрійской конницы, съ желтыми отворотами; исподнее платье у нихъ синее и надѣто въ сапоги; шляпы туземныя, съ широкими полями.

Изъ *Шугатака* я отправился въ городъ *Капникъ*, лежащій въ глубокомъ ущельѣ, между высокими горами. Наконецъ, достигши семиградской границы, я не нашелъ уже ничего словянскаго и воротился въ *Сиготъ*.

Письмо VII.

Мадьярскій извощикъ; дорога чрезъ Тячовъ въ Хусту; ярмарка; дорога въ Поляны, въ сопровожденіи земледѣльцевъ; дорога черезъ карпатскія горы; горцы и ихъ обычаи; Мукачъ и замокъ въ Мукачѣ; посѣщеніе русскаго священника въ уніятскомъ монастырѣ.

Изъ Мукача, 11 *Августа* 1839 *года*.

Любезный другъ!

Въ *Сиготѣ* я нанялъ себѣ повозку въ *Тячовѣ* (Tecsö). Это была мадьярская бричка, которую тебѣ опишу. Она очень похожа на, такъ называемую, *штаерку*; она широка, плетеная, хорошо окована, но въ нее очень неудобно садиться. Извощикъ мой былъ *Magyar ember*, немного побѣлѣе Цыгана, съ закрученными усами, съ маленькими узкими глазами, выглядывающими изъ-подъ широкаго овальнаго *калопа* (шляпы), съ широкими, загнутыми вверхъ, полями. На немъ слегка была накинута черная куртка, а черные распущенные волосы его, ниспадавшіе на плеча и на спину, были такъ намаслены, что съ нихъ даже текло.

Проѣзжая мостъ за *Сиготомъ*, мы не заплатили жиду никакой пошлины; въ-добавокъ извощикъ разругалъ его и нашумѣлъ.— Въ венгерскомъ королевствѣ, дво-

więcéj od kupującego wyfrymarczyć, a kiedy sprzeda i dostanie jeszcze kawałek chleba, albo słoniny, na półgłośno mówi: »*Daj mi Boże szecky towar tak prodat, ako söm tu prodał.*« Pomimo tego, jest to lud wesoły, żartobliwy. Kiedy spotkają Wołocha, lub Wołoszkę, witają w ich języku: »Na czeste buno!« (dobry wieczór); do tego przydają jakiś żarcik, albo przypowiastkę, których pełno mają napogotowiu. Powiadano mi, że nie ma większych łupieżców nad Wołochów. Nakoniec dobrałem się do *Szuhataku*, znacznéj wsi, liczącéj około 2,000 porządnych domów, krytych gontami. Obywatele najwięcéj utrzymują się z żup solnych. Byłem w kościele murowanym grecko-katolickim, liturgiją śpiéwał ksiądz w języku wołoskim. Trzeba ci wiedzieć, że Wołosi, tak obecnie, jak i w księgach liturgicznych cyrylskiego używają pisma. Urzędnicy solni w mundurach, przytomni byli na mszy świętéj. Noszą oni ciemnopopielate fraki podług kroju cesarskiéj niemieckiéj jazdy, z żółtémi wyłogami, granatowe spodnie w buty, kapelusze krajowe z szerokiemi skrzydłami.

Z *Szuhataku* udałem się do miasta *Kapniku*; położone jest w głębokiéj wązkiéj rozpadlinie między wielkiemi górami. Połowa jego należy do Siedmiogrodu. Cztery godziny przepędziłem w kopalniach srebra. Z téj wycieczki ku granicy siedmiogrodzkiéj, gdzie nic słowiańskiego nie znalazłem, wróciłem napowrót do *Sihota*.

List VII.

Woźnica Madżjarski; droga przez Tiaczów do Chusta; jarmark; droga w towarzystwie rolników do Polan; droga przez wierzchołki Karpatów; górale i ich zwyczaje; Mukacz i zamek w Mukaczu; odwiedziny ruskiego plebana w klasztorze bazylijańskim.

Z *Mukacza, dnia* 11 *Sierpnia* 1839 *r.*

Kochany przyjacielu!

Nająłem sobie w *Syhocie* furę do *Tjaczowa (Tecsö)*. Była to bryczka madżjarska, którą ci opiszę. Ma ona wiele podobieństwa do tak nazwanych sztajerek; jest szeroka, spłatana, dobrze okuta, ale do wsiadania bardzo niedogodna. Woźnica mój był «*Magyar ember*«, nie wiele bielszy od Cygana, z zakręconémi wąsami, maleńkiémi wązkiémi oczkami, które wyglądały z pod szerokiego z zagiętemi do góry skrzydłami kulistego *kałopa* (kapelusza); na barki i grzbiet czarną kurtką przyodziany, spływały czarne, rozczochrane, tłustością tak namaszczone włosy, że aż z nich kapało.

Przejeżdżając przez most za Syhotem, nie zapłaciliśmy żydowi żadnego myta, jeszcze mu woźnica nakłął i nahałasował. W królewstwie węgierskiém szlachta (*Nemes emberek*) wolna jest od wszelkich podatków i danin, a więc i od cła; cały tedy ciężar ponosi klassa robocza. W *Tjaczowie*, przez długi most drewniany, dostałem się na prawy brzeg Tisy. Mieszkańcy Tjaczowa są po większéj części Rusini.

рянство (немесъ емберекъ) освобождено отъ всѣхъ податей и налоговъ, также и отъ пошлинъ: слѣдовательно вся тяжесть ихъ падаетъ на рабочій классъ народа. Въ *Тяговѣ*, черезъ длинный деревянный мостъ, переѣхалъ я на правый берегъ Тисы. Жители Тячова, по большей части, Русины.

Я спѣшилъ на ярмарку въ *Хустъ*.— На рынкѣ, въ самый день ярмарки, было такое стеченіе народа, что я съ трудомъ пробирался. Здѣсь бранятся, тамъ куда то торопятся, а тамъ нѣсколько мужиковъ, переодѣтыхъ по-гусарски, съ палками въ рукахъ, идутъ и громко кричатъ: *гатрабъ, гатрабъ* (пазадъ); позади же пять Цыгановъ играютъ мадьярскій танецъ. Вотъ два мальчика: одинъ изъ нихъ въ курткѣ, а другой въ крестьянскомъ платьѣ; оба они въ киверахъ; у одного стучитъ привязанная съ боку сабля, у другаго гусарская ташка бьется объ ноги; они притопываютъ, свистятъ, кричатъ во все горло; около нихъ 4 гусара подъ тактъ мѣсятъ ногами грязь, давая полную свободу своему удальству; народъ разступается, а русская баба крестится и отплевывается.

Пустившись въ дорогу, за городомъ я присталъ къ толпѣ крестьянъ, спѣшившихъ въ *Поляны*. Дорога шла вдоль каменистаго русла рѣки; нигдѣ не было деревни, и только по сторонамъ, надъ берегомъ, стоятъ кресты. Мнѣ объяснили, что въ здѣшнихъ горахъ, особенно при дорогахъ, или на проселкахъ, крестъ ставится для того, чтобы показать мѣсто, гдѣ вытекаетъ источникъ чистой и годной для питья воды; подлѣ же него находится нѣсколько глубокихъ деревянныхъ ковшей, которыми утомленный путникъ можетъ почерпнуть воды. Я спросилъ, кто же здѣсь такъ заботится о выгодѣ путешественниковъ? Мнѣ отвѣчали: »*То якій будь добрый головикъ зробылъ; у насъ ужъ такій обычай!*«

Верховина, черезъ которую я проходилъ, во всѣхъ отношеніяхъ заслуживаетъ вниманія этнографа. Такъ-какъ уже нѣтъ никакого сомнѣнія, что берега Бѣлой и Черной Тисы довольно поздно были заселены галицкими пришельцами, то справедливо также, что жители Верховины были первыми поселенцами этой страны, что подтверждаютъ ихъ бытъ, образъ жизни, нарядъ, языкъ и преданія. Гуцулы почти исключительно ведутъ пастушескую жизнь. Деревни у нихъ очень рѣдки, жилища разсѣяны; лѣса слишкомъ уже вырублены, истреблены и обращены въ пашни; кромѣ пшеницы, здѣсь растетъ всякаго рода хлѣбъ; деревни ихъ многолюдны и хорошо обстроены. Гуцулъ особенно привязанъ къ лошадямъ и овцамъ, Верховинецъ къ рогатому скоту, который помогаетъ ему пахать землю.— Платье Гуцуловъ, особенно исподнее, широкое, обтянутое и очень похоже на платье древнихъ Паннонцевъ на столбѣ Трояна. Во всей Словянщинѣ, только въ Верховинѣ сохранился древній дѣвичій нарядъ. Какъ пріятно смотрѣть на скромную дѣвушку въ вѣнкѣ изъ барвинокъ, столь прославленныхъ въ словянскихъ пѣсняхъ. Этотъ вѣнокъ она носитъ каждый день, въ другихъ же мѣстахъ онъ надѣвается только въ день свадьбы. Въ одной деревнѣ я видѣлъ двухъ священническихъ дочерей, у которыхъ на

Spieszyłem na jarmark do miasta *Chusta*. Tu takie zbiegowiska, ciasnota, hałas, że z trudnością się przedzierałem. Tu się ludzie tłoczą, tam rostępują, tu znowu kilku po husarsku przebranych chłopów postępuje z wielkim krzykiem: *Hàtràb, hàtràb!* (w tył) z kijami, a za niemi pięciu Cyganow gra madźjarskiego, a dwoje pacholąt, jeden w kurtce, drugi w chłopskim stroju, oba z kaszkietami na głowie; u jednego brzęczy przypasana szabla, u drugiego kieszeń husarska tłucze po nogach; wybijają hołubca, gwiżdżą, wrzeszczą ile gardła starczy; około nich czterech husarów mieszają nogami błoto do taktu i tém dodają sobie ochoty; ludzie się rozstępują, a ruska baba żegna się i spluwa.

Kiedym się w dalszą puścił drogę, za miastem przyłączyłem się do orszaku wieśniaków, zdążających do wsi *Polany*. Droga szła ciągle po nad kamienistym korytem rzeki, nigdzie nie było wsi, tylko stronami nad brzegiem stoją krzyże. Objaśniono mi, że tu jak zwykle w górach, zwłaszcza przy drogach, czyli samych ścieżkach, krzyżem oznacza się miejsce, gdzie jest źródło czystej wody do picia, a obok tego znajduje się kilka głębokich, drewnianych czerpaków, którémi spragniony wędrowník może nabrać wody. Zapytałem: kto się tak stara o wygodę podróżujących? Odpowiedzieli mnie: »*To jakij bud' dobryj czołowik zrobył; u nas už takij obyczaj.*«

Wierchowina, którą przeszedłem, ze wszech miar zasługuje na uwagę narodopisarza, ponieważ, jak już żadnéj nie ulega wątpliwości, że brzegi Białej i Czarnej Tisy dosyć późno przez halickich przechodniów zaludnione zostały, tak również istotną jest prawdą, że mieszkańcy Wierchowiny pierwotnymi jéj są osadnikami. Dowodzi tego ich byt, sposób życia, ubiór, język i podania. Hucuł trudni się wyłącznie prawie pasterstwem, rzadkie u niego są wsie, rozrzucone mieszkania: tu zaś lasy są już wiele wyrąbane i wyplenione, poorane, i oprócz pszenicy, każde zboże tu rośnie; wsi dosyć ludne, dobrze budowane. Hucuł więcéj ma zamiłowania w koniach i owcach; Wierchowińcy w bydle rogatém, które im do uprawy roli dopomaga. Ubiór Hucułów, zwłaszcza dolny, jest szeroki, u tamtych zaś wązki, obcisły i wielce podobny do ubioru dawnych Pannonów na słupie Trajana. Wierchowina jedna w całéj Słowiańszczyznie zachowała pierwotny strój dziewic. Jak miło jest spoglądać na skromną dziewicę w wianku barwinkowym, tylekroć głośnym w pieśniach słowiańskich, którym się ona codziennie zdobi; w innych zaś miejscach wianek ten w dzień tylko wesela się wkłada. Widziałem tu w jednéj wsi dwie popówny, które miały na głowach czarne wązkie kapelusze z szérokiemi skrzydłami, opasane wieńcami z barwinków i innych kwiatów. Nie uwierzysz, jak ożywiony jest tutaj handel, który, jakby nierozerwanym łańcuchem, spaja wszystkich górali od granic wołoskich, aż do Szląska i Morawy. Krajńczycy i Wierchowińcy są bardzo poczciwi; możesz na ich proste słowo bez żadnych dowodów na piśmie, tysiące pożyczyć. Bez wątpienia, domowy sposób ich życia wiele ulepszeń wymaga, przecież

головѣ надѣты были черныя мужскія шляпы съ широкими полями, убранныя барвинками и другими цвѣтами.— Ты не повѣришь, какъ здѣсь оживлена торговля, которая, какъ-бы неразрывною цѣпью, соединяетъ всѣхъ горцевъ, начиная отъ границъ волошскихъ до самой Силезіи и Моравіи. Краинцы и Верховинцы народъ очень честный. Можно дать имъ въ-займы тысячи безъ всякой расписки, полагаясь на одно слово. — Безъ сомнѣнія, ихъ домашній образъ жизни требуетъ во многомъ улучшенія; однако жъ и въ настоящемъ своемъ положеніи онъ ясно показываетъ достаточную степень древней словянской образованности.

Городъ *Мукачъ*, нѣкогда мѣстопребываніе православныхъ епископовъ, которые и до-сихъ-поръ сохраняютъ свой титулъ, хотя обыкновенно и проживаютъ въ *Вугварѣ*,— лежитъ на лѣвомъ берегу шумной *Латорицы* (Latorcza). Я вошелъ въ гостинницу, которая, кажется, вмѣстѣ была и кофейною и кондитерскою. Здѣсь, изъ числа многихъ гостей, одѣтыхъ въ *Аттилларокахъ* (*), какой-то молодой человѣкъ чрезвычайно возставалъ противъ жидовъ. Когда я вступилъ съ нимъ въ разговоръ и началъ разспрашивать о достопримѣчательностяхъ города, то онъ отвѣчалъ мнѣ, что здѣсь ничего нѣтъ замѣчательнаго, кромѣ замка, отстоящаго на четверть мили отъ города, и возобновленнаго въ 1834 году, послѣ пожара. О жидахъ я узналъ, что, назадъ тому 30 лѣтъ, въ городѣ едва можно было насчитать двухъ, трехъ жидовъ, теперь же почти всѣ дома, корчмы, шинки и постоялые дворы въ ихъ рукахъ.

Я былъ въ католической и русской церквахъ; внутренность послѣдней похожа на русскія церкви въ южной Россіи, во вкусѣ византійскомъ, чѣмъ отличаются также и образа. — Отъ русскаго священника я ничего не могъ узнать о древностяхъ и письменныхъ памятникахъ. Я видѣлъ у него въ комнатѣ картину за стекломъ, съ русскою надписью: *Паскевичъ Эриванскій*, и со стихами.— Настоятель монастыря холодно обошелся со мною; ничего мнѣ не сказалъ и не показалъ. Могу сообщить тебѣ только то, о чемъ я и прежде зналъ; а именно, что здѣшній монастырь основанъ и выстроенъ Өеодоромъ *Коріатовичемъ*, который, преслѣдуемый, между 1330—40 годами, великимъ литовскимъ княземъ Ольгердомъ, убѣжалъ изъ Подолья къ венгерскому королю, кажется, Роберту, и получилъ отъ него въ ленное владѣніе замки: Мукачъ, Уйгелы и др.— Этотъ обрусѣвшій литовскій князь поддержалъ духъ и вѣру здѣшнихъ Русиновъ, основывая монастыри и церкви. Непріятно мнѣ было, что здѣшніе избалованные священники скрываютъ свои познанія, не довѣряютъ иностранцамъ, и человѣкъ долженъ переносить ихъ прихоти. Я лучше люблю имѣть дѣло съ крестьяниномъ. Спрошу его, онъ отвѣчаетъ мнѣ откровенно; попрошу— запоетъ что умѣетъ, а если чего не знаетъ, то по-просту отвѣчаетъ: *не знаю, не скажу*;— и я уже знаю, какую цѣну имѣютъ его слова и какъ судить объ нихъ.

(*) *Аттилларокъ* есть родъ казакина на мѣху.

---

i w teraźniejszym swoim stanie dowodzi dosyć wysokiego stopnia odwiecznéj kultury słowiańskiéj.

Miasto *Mukacz* niegdyś siedlisko biskupów obrządku słowiańskiego, którzy i dotychczas ten tytuł zachowują, chociaż zwyczajnie rezydują w *Wuhwar*,— położone jest na lewym brzegu szumiącéj *Latorycy (Latorcza)*. Wstąpiłem do gospody, która razem była kawiarnią i jak się zdaje cukiernią. Tu między rozlicznémi osobami w *attillarokach* (*), jakiś młodzieniec ogromnie przeciw żydom powstawał. Kiedym się wmięszał do rozmowy i dopytywał o osobliwości miasta, odpowiedział mi, że nic tu niema szczególnego, oprócz chyba zamku o ćwierć mili za miastem położonego, który w r. 1834 po pożarze, odnowiony został. O żydach się dowiedziałem, że przed trzydziestu laty zaledwie ich dwóch lub trzech w mieście było, a teraz, wszystkie prawie domy, wszystkie karczmy, szynkownie, gospody w ich znajdują się ręku.

Zwiedziłem kościół łaciński i cerkiew ruską, któréj wnętrze podobne jest do wnętrza cerkwi na Rusi południowéj, w guście byzantyjskim; również i obrazy takiż typ mają. U plebana ruskiego nic się o starożytnościach albo pamiątkach piśmiennych nie dowiedziałem. Spostrzegłem u niego w pokoju rycinę za szkłem z podpisem rossyjskim: *Paskiewicz Erywański* i z wierszami na dole. Przełożony klasztoru zbył mnie także obojętnie i nic nie powiedział, ani pokazał. Mogę ci tylko napisać, o czém i przed tém wiedziałem, że klasztor tutejszy założony i uposażony został przez Feodora Korjatowicza, który, między 1330—40 rokiem, prześladowany przez Olgierda, wielkiego księcia litewskiego, z Podola schronił się do króla węgierskiego, zdaje się Roberta, i pod prawem lenności dostał od niego zamki Mukacz, Ujhely i inne. Ten zruszczony książę litewski podniósł ducha i nabożeństwo tutejszych Rusinów, zakładał monastéry i cerkwie. Przykro mi było przekonać się, że tutejsi księża wygodniccy kryją się ze swemi wiadomościami, cudzoziemcom nie wierzą, a człowiek musi znosić ich przywidzenia. Z większą ochotą wdaję się z chłopem. Zapytam go, odpowie mi szczerze; poproszę, zaśpiewa, co umie, a jeżeli nie wie, po prostu odpowie: *neznaju, neskażu*, a ja wiém już, jak mam o nim sądzić i o jego wyrazach.

Kończę ten list, bo żyd faktor przyprowadził furę do dalszéj drogi. Bądź zdrów! Daj Boże, abym daléj więcéj mógł uzbiérać plonu w mojéj wyprawie, i tobie coś bardziéj zajmującego napisać zdołał.

P. S. Przechodząc się po mieście, napotkałem ludzi, którzy krojem swych sukien różnili się od tutejszych mieszkańców. Pytam się skąd idą: *Iz Rusy*, od Samborza, odpowiedział jeden. *To my tajanuždennaja (biedna) szlachta, wołoczyme sia po switi.* Ludność się rozmnożyła, grunta podzielone między familije na drobne części i nie ma na czém osiąść w domu; idą tedy Rusini przez góry do Madzjarów na wyrobek z kosą, cepem i sierpem. Tak więc potomek tego, który niegdyś zdobił swoję pierś mężną w

(*) *Attillarok* u Madzjarów jest rodzaj czamarki futrem podszytéj.

Оканчиваю это письмо, потому-что жидъ-факторъ привелъ мнѣ извощика, и я ѣду далѣе. Прощай! Дай Богъ, чтобы въ предстоящемъ пути я могъ собрать обильнѣйшую жатву и написать тебѣ что-нибудь болѣе занимательное.

P. S. Проходя по городу, я встрѣтилъ толпу людей, которые покроемъ своего платья отличались отъ здѣшнихъ жителей. Спрашиваю, откуда они? »*Изъ Русы, изъ самборскаго края,* отвѣчалъ одинъ изъ нихъ, *то мы тая нужденная шляхта, волочимеся по свиту.*«— Народонаселеніе увеличилось, земли раздѣлены между семействами на малыя части—и Русинамъ негдѣ поселиться дома; потому то они идутъ черезъ горы къ Мадьярамъ на заработку, съ косой, цѣпомъ и серпомъ. И такъ, потомокъ того, который когда-то украшалъ свою грудь богатыми доспѣхами и одеждою, который смѣло шелъ на непріятеля, теперь тащится въ рубищѣ, съ цѣпомъ или косой, чтобы заработать кусокъ хлѣба; идетъ не на собственную ниву, но далеко, за горы, въ чужой край, косить, собирать и молотить для лѣнивыхъ Мадьяровъ!

Письмо VIII.

Отъѣздъ изъ Мукача; сравненіе швабскаго хозяйства съ русскимъ; Вугваръ; священникъ Лучкай; венгерскій графъ.

Вугваръ, 13 *Августа* 1839 *года.*

Любезный другъ!

Изъ Мукача ѣхалъ я на четырехъ лихихъ лошадяхъ. Такъ-какъ уже очень было поздно, то я долженъ былъ переночевать подъ *Середнимъ*. Въ избѣ, въ которую я вошелъ, жила евангелическая семья. Швабы, мои сопутники, поразвѣшали свои мокрыя *гуги;* они разговаривали между собой по-нѣмецки, но понимали также и по-русски; по-мадьярски же болтали, какъ природные Мадьяры. Сравнивая жилье и хозяйство нѣмецкаго колониста съ жильемъ и хозяйствомъ туземца Русина, я находилъ между ними большую разницу. У Шваба строенія вытянуты въ одну линію; у Русина же дворъ округленъ, какъ поется въ пѣснѣ: »*его дворочокъ, та якъ виночокъ*«— У каждаго Шваба на дворѣ непремѣнно есть колодецъ; въ русскихъ же околицахъ къ одному колодцу часто ходитъ половина деревни. Я помню, какъ одинъ крестьянинъ, проѣзжая въ Галиціи черезъ нѣмецкую деревню, чрезвычайно удивился, увидя, что въ каждомъ дворѣ есть колодецъ. Когда я сталъ хвалить этотъ обычай, то онъ сказалъ: »*Гдѣ тамъ, паничу, то*

bogatą zbroję i odzież, i umiał stawić czoło nieprzyjacielowi, teraz włóczy się w lichéj sukmanie z cepem, albo kosą, za kawałkiem chleba; nie idzie na niwę własną, ale daleko, za góry, do kraju cudzego, kosić, zbierać, młócić leniwym Madźjarom!

List VIII.

Wyjazd z Mukacza; porównanie gospodarstwa Szwabów z gospodarstwem Rusinów, Wuhwar; ksiądz Luczkaj; hrabia Węgierski.

Wuhwar 13 *Sierpnia* 1839.

Luby Przyjacielu!

Wyjechawszy z Mukacza, w czwał pędziłem czterema dzielnemi końmi. Dla spóźnionego wieczora musiałem zanocować pod *Serednim.* W chałupce, do któréj wszedłem, mieszkała rodzina ewangielicka; Szwabowie, moi towarzysze porozwieszali mokre swoje *czuhy* i rozmawiali ze sobą po niemiecku, ale rozumieli i po rusku, a trzeszczeli tak po madźjarsku, jakby rodzeni Madźjarowie. Wielką znajdowałem różnicę w mieszkaniach i gospodarstwie kolonisty niemieckiego i krajowca Rusina. U Szwaba zabudowania gospodarskie są wyciągnione w jeden rząd, u Rusina zaś podwórze zaokrąglone, zgodnie ze słowami piosnki: *joho dworoczok, ta jak winoczok.* U każdego Szwaba znajdziesz studnię w podwórzu, zaś w okolicach ruskich do jednéj studni niekiedy połowa wsi chodzi. Przypominam sobie, jak jeden chłop, przejeżdżając przez osadę niemiecką w Galicyi, wielce się dziwił kiedy ujżał w każdym dziedzińcu studnię, a gdym mu zachwalał ten porządek, odrzekł: *Kde tam, panyczu, to wże takij naród łukawyj* (chytry), *Szczo jeden druhomu i wody żałuje.*

Porównywając Szwabów i Rusinów, można spostrzedz, że tamci przejęli od Madźjarów więcéj humoru i skłonniejsi są do kłótni i bitwy, ale Rusini, jak Czaplowicz słusznie powiada, najmniéj mają odwagi (courage), nie są tak burzliwi, swarliwi, złośliwi, jak pierwsi. Jeszcze muszę dodać, że kiedy matka Rusinka rano i wieczór dzieciom *Ojcze nasz* mówić każe, to u Szwaba, gdzie nocowałem, Hanzl i Michl, *Einmaleins* (jeden raz jeden-jeden) powtarzać musieli, nim się spać położyli, i rano nim śniadanie dostali.

Droga do miasta okręgowego *Wuhwar* (mad. Unghvar) nad rzeką *Wuhą* (Ungh), była bardzo ożywiona; wszędzie napotykałem pracujących ludzi, w około rozlegały się śpiewy przy konopiach, kukurydzy, na trawie, co zwiastowało podróżnemu, że się znajduje wśród śpiewnego narodu słowiańskiego. Przyjechawszy do miasta, za najpierwszy poczytałem obowiązek odwiedzić księdza *Luczkaja*, proboszcza tutejszéj grecko-unickiéj katedry, autora grammatyki słowiańskiéj i kazań ruskich. (*) Ucieszył się

(*) Grammatica linguae Slavo-Ruthenae seu Vetero-Slavicae. Budae 1828, 8. Cerkownyja Besidy. V Budymi 1831, 8. 2 cz.

вже такій народъ лукавый, що еденъ другому и воды жалуе«

Сравнивая Швабовъ съ Русинцами, можно замѣтить, что первые переняли у Мадьяровъ много живости и сдѣлались болѣе склонными къ спорамъ и дракамъ; но Русинцы, какъ справедливо замѣчаетъ Чапловичъ, не столь задорны, сварливы и злобны, какъ другіе. Для сравненія Русиновъ съ Швабами прикожу еще слѣдующее: мать Русинка утромъ и вечеромъ заставляетъ своихъ дѣтей читать: *Отче нашъ;* напротивъ у Шваба, у котораго я ночевалъ, *Ганзль* и *Михль*, прежде чѣмъ пошли спать, и утромъ до завтрака, должы были повторять: Einmaleins (одинажды одинъ—одинъ).

Дорога къ окружному городу *Вугваръ* (Мад. Unghvár), надъ рѣкою *Вугою* (Ungh), была очень оживлена; я вездѣ встрѣчалъ людей; вездѣ раздавались пѣсни, въ коноплѣ, кукурузѣ и въ травѣ,— все возвѣщало путешественнику, что онъ находится среди пѣсеннаго словянскаго народа. Пріѣхавши въ городъ, я счелъ за долгъ побывать у *Лучкая*, приходскаго священника уніятскаго собора, автора словянской грамматики и русскихъ проповѣдей (*). Онъ очень обрадовался, когда я разсказалъ ему о цѣли моего путешествія и замѣтилъ, что съ того времени, какъ посѣтилъ его профессоръ *Кухарскій*, никто еще не заглянулъ въ эту забытую сторону. Онъ сказалъ мнѣ, что здѣсь нѣтъ ни древнихъ памятниковъ, ни грамотъ, ни древнихъ рукописей; самъ онъ приводилъ въ порядокъ консисторіяльный архивъ и ничего не нашелъ древнѣе 14 го вѣка. — Потомъ онъ показывалъ мнѣ въ рукописи свою исторію мукачовской эпархіи, съ которою тѣсно соединена исторія народа, живущаго въ той же эпархіи. Онъ говорилъ, что ему не достаетъ письменныхъ памятниковъ, которые могли бы свидѣтельствовать о первобытномъ заселеніи этихъ странъ Словяно-Руссами. Наконецъ онъ жаловался на равнодушіе и безчеловѣчіе своихъ соотечественниковъ, въ которыхъ онъ хотѣлъ возбудить любовь къ родному языку; хотѣлъ вывести литературу изъ мертвящаго усыпленія; имѣлъ намѣреніе издавать журналъ на русскомъ языкѣ, но не находилъ возможности. Онъ показывалъ также сборники народныхъ пѣсенъ и свои стихотворенія, оригинальныя и переведенныя на отечественный языкъ. Это минутныя изліянія юношеской души подъ роскошнымъ небомъ Италіи, потому-что *Лучкай*, окончивши въ Вѣнѣ курсъ богословія, нѣсколько лѣтъ былъ домовымъ священникомъ у лукскаго князя Людвика изъ дома Бурбоновъ), которому особенно нравилось богослуженіе по словянскому обряду. Ему же Лучкай посвятилъ свои русскія проповѣди.

Наша бесѣда была прервана стукомъ въ дверь. При словѣ: *шабадъ* (можно), вошелъ молодой человѣкъ въ аттилларокѣ, со шпорами, съ усиками и бакенбардами, которыя кругомъ обхватывали его лице; шея была повязена черным шелковымъ платкомъ съ золотой бахромою. Это былъ молодой графъ С.— *Лучкай* представилъ меня,

(*) Grammatica linguae Slavo-Ruthenae seu Vetero-Slavicae. Будимъ. 1828 г.— *Церковныя бесиды*. Будимъ. 1831 г.— 2 тома.

niezmiernie, kiedym mu opowiedział cel mego przybycia i dodał, że od czasu, kiedy go prof. Kucharski odwiedził, nikt nie zajrzał do téj zaniedbanéj okolicy. Mówił mi, że niema tu pamiątek starożytnych, listów, starych rękopismów, on bowiem sam urządzał archiwum konsystoryalne i nie znalazł nic wcześniejszego nad wiek 14. Następnie pokazywał mi swój dziejopis dyecyzeyi mukaczowskiéj, w rękopismie, który ściśle połączony z historyą narodu, w téj dyecyzyi osiadłego. Utrzymywał, że mu brakuje pomników piśmiennych, które by świadczyły o pierwotném zamieszkaniu tych stron przez Słowiano-Rusów. Nakoniec użalał się na obojętność i nieludzkość własnych ziomków, w których chciał obudzić miłość własnego języka, chciał wyprowadzić z letargu literaturę; miał zamiar wydawać pismo w języku ruskim, lecz brakło mu środków. Daléj pokazał zbiory pieśni narodowych i swoich poezyi, tak oryginalnych, jak przełożonych na język ojczysty. Są to chwilowe wynurzenia duszy młodzieńczéj pod rozkoszném niebem włoskiém; ponieważ *Luczkaj*, po ukończeniu teologii w Wiedniu, przez kilka lat był kapelanem u księcia Ludwika z Lukki (z familii Burbonów), który miał szczególne zamiłowanie w obrządku słowiańskim; jemu też jego kapelan ofiarował swoje kazania ruskie.

Naszą dalszą rozmowę przerwało pukanie do drzwi. Na słowo: „Szabad!" (wolno) wszedł młody człowiek w attiloroku, z ostrogami, wąsikami i faworytami, które mu twarz pod brodę obiegały; na szyi miał szal czarny jedwabny, ze złotemi frenzlami. Był to młody hrabia S.** Ksiądz Luczkaj przedstawił mnie, jako literata zagranicznego, a pan hrabia zrobił mi od niechcenia kilka pytań. Odchodząc zapraszał do siebie i obiecał pokazać wiele rzeczy zajmujących z literatury *nacionalnéj*.

Posiadał on księgozbiór z dzieł narodowych; były to najnowsze utwory w pysznych oprawach, a podług zdania pana hrabiego, arcydzieła klassyczne, nieśmiertelne. Przy obiedzie byłem bezustanku napastowany śmiesznemi pytaniami ciekawego pana hrabiego i jeszcze ciekawszych dam, które mówiły z sobą po francuzku z dziwnym akcentem madżjarskim. Kiedym się między innemi odezwał, że zastanowiło mnie rozszerzenie języka niemieckiego w ziemi węgierskiéj, jeden z gości, jakiś milczący literat, jak oparzony, rzucił widelec na stół, aż łyżka podskoczyła i na ziemię spadła. *Hund bellt deutsch, kein wohr Madjar spricht deutsch!* krzyknął i spojrzał na mnie zdradziecko, trzęsąc się cały ze złości. Wszyscy umilkli, a ja zaledwie nie parsknąłem ze śmiechu, ale nakryłem twarz chustką i kaszlem w sobie uśmierzyłem. Na przedstawienie gospodarza, że jestem cudzoziemcem i mniéj świadomym zwyczajów krajowych, jeszcze więcéj rozdrażniony rzekł: *Soll er sich nicht drein mischen, wenn er nit weiss.*

Po obiedzie wyrwałem się ze zdaniem, że przecie chwała Bogu, teraz wszyscy już Madżjarowie są chrześcianie: *Is nit wohr*, ofuknął mnie z gniewem literat, *kein wohr Madjar ist Krist, olles Calwin!* Kiedym chciał dowodzić, że kalwińskie wyznanie jest także chrześciańskiém, i zabierałem się do opowiedzenia początku kalw-

такъ заграничнаго литератора, и графъ небрежно сдѣлалъ мнѣ нѣсколько вопросовъ. Уходя, онъ пригласилъ меня късебѣ и обѣщалъ показать мнѣ много занимательнаго по части *національной* литературы. — Графъ показывалъ мнѣ свою библіотеку, составленную изъ народныхъ произведеній: это были новѣйшія сочиненія въ богатыхъ переплетахъ, сочиненія, по мнѣнію графа, классическія, безсмертныя. За обѣдомъ меня безпрестанно осаждали смѣшными и неотвязчивыми вопросами, то любопытный графъ, то еще болѣе любопытныя дамы, которыя разговаривали между собою по-французски съ страннымъ мадьярскимъ акцентомъ. Когда я замѣтилъ, что меня изумило распространеніе въ Венгріи нѣмецкаго языка, то одинъ изъ гостей, котораго графъ принималъ, какъ великаго литератора, и который во все время былъ молчаливъ и смотрѣлъ только въ свою тарелку, да поглаживалъ вилкой усы, вдругъ, какъ-бы обваренный кипяткомъ, такъ сильно бросилъ на столъ вилку, что подскочила ложка и упала на полъ. Онъ вскрикнулъ: »Hund bellt deutsch, kein wohr Madjar spricht deutsch«! и звѣрски посмотрѣлъ на меня, дрожа отъ злости. Всѣ замолчали; я чуть не лопнулъ отъ смѣху, и кашлемъ удерживался отъ него, закрывши ротъ платкомъ. Когда хозяинъ сказалъ, что я чужестранецъ и что мнѣ мало знакомы туземныя обыкновенія, то это нисколько не уменьшило гнѣвнаго Мадьяра,— онъ еще съ большею запальчивостію сказалъ: »Soll er sich nicht drein mischen, wenn er nit weiss.«

Послѣ обѣда у меня сорвалось съ языка: слава Богу, что теперь Мадьяры Христіане.— Is nit wohr по прежнему съ гнѣвомъ отвѣчалъ мнѣ Мадьяръ — kein wohr Madjar is Krist, olles Calwin. — Когда я хотѣлъ доказать, что кальвинская вѣра есть также христіанская, и когда я сталъ выводить кальвинизмъ отъ *Ивана Хаувина или Кальвина*, то онъ принялся возражать: да это неправда, это сказки; Кальвинъ былъ Мадьяръ, кальвинизмъ есть чисто-мадьярское вѣроисповѣданіе (Magyar hit). Наконецъ я разстался съ этимъ достопочтеннымъ домомъ, въ которомъ удалось мнѣ видѣть, а еще болѣе слышать, столько занимательнаго.

Письмо IX.

Отъѣздъ изъ Вунгвара; земненскій округъ; statarium; переѣздъ въ Галицію; Бескиды; Перемышль.

Изъ Перемышля, 26 *Августа* 1839 *года.*

Любезный другъ!

Наконецъ, послѣ полуторамѣсячной поѣздки, я прибылъ въ Перемышль и стараюсь теперь припомнить себѣ, какую пользу пріобрѣлъ я въ продолженіе этого времени? Разумѣется— не такую пользу, какую я надѣялся: ни время, ни обстоятельства не были благопріятны. По-крайней-мѣрѣ и то уже польза, что я все видѣлъ самъ, распрашивалъ народъ, узналъ его жизнь и языкъ изъ самаго источника; осмотрѣлъ вблизи страну, извѣстную въ ученомъ мірѣ подъ громкимъ древнимъ назва-

nizmu od *Janu Chauwina*, czyli *Kalwina*, odparł mi wręcz że to nieprawda, że to bajka, *Kalwin był Madżjarem*, a wiara kalwińska jest *madżjarska wiara* (Magyar hit). Rozstałem się nakoniec z tym zacnym domem, w którym tyle zajmujących rzeczy widziałem, a jeszcze więcéj słyszałem.

List IX.

Wyjazd z Wuhwaru, Zemneński okręg; statarium; wzejście do Galicyi; Beskidy; Przemyśl.

z Przemyśla d. 26 *Sierpnia* 1839.

Kochany Przyjacielu!

Po półtoramiesięcznéj podróży przybyłem nakoniec do Przemyśla, i tu rozpamiętywam, jaką w tym przeciągu czasu odniosłem korzyć: nie taką zaiste, jak się spodziewałem; czas i okoliczności nie były po temu. Tyle tylko mam zadowolenia i pożytku, żem o wszystkiém naocznie się przekonał, żem badał naród, jego żywot, język u samego źródła, zbliska oglądałem krainę tak starożytną i ważną, słynną w świecie uczonym pod nazwą *terra incognita*, dokąd tylko zajźał uczony, ale skąpy w wyrazy JP. Kucharski.

Po wyjeździe z Wuhwaru aż do *Zemneńskiego okręgu* (mad. *Zemplen*, rus. *Zemne*) nic szczególnego nie napotkałem: zaczepiałem wszędzie Rusinów, dążących na wyrobek z Beskid do równin, i raz jeden z nich powiedział mi wszególném słoweńsko-ruskiém narzeczu: »*Nebujte sia, mładyj pan, de nasz narud bywat, tam ny jenyjakych zbujnyków, możete bezpeczni wszitku krajinu schoditi; a za draku łem sja pytajte, to wam dycky ukaże dobryj czołowik.*« *W Zemneńskim okręgu* zaraz w pierwszéj wsi *Ułyczi* widziałem nowość. Przed samą wsią spostrzegłem tablicę na słupie; myślę sobie: tu przecież inny porządek; zapewne na tablicach wyrażono, jaka wieś, dokąd należy, i t. d., czego dotąd i w miastach okręgowych nie było. Podchodzę bliżéj, na tablicy odrysowana fajka z podpisem: *nem szabad pipazni* (tu niewolno fajki palić). Opodal stoi inny słup z tabliczką ku wsi obróconą; podchodzę bliżéj, na czarnéj tablicy namalowany Słowak, w ubraniu krajowém, z grzebieniem na włosach, wisi na szubienicy, u spodu podpisano: *Statarium*. Prze Bóg! cóż to ma znaczyć w téj ziemi, któréj reprezentanci tyle o liberalizmie gardłują?... Dowiedziałem się późniéj, że podobne obrazki znajdują się po wszystkich wioskach okręgu Zemneńskiego, Szaryskiego i Aba-Ujwarskiego, i to odtąd, kiedy podczas cholery wieśniacy powstali przeciwko panom, gromadnie chodząc po wsiach, dwory wytępiali, i wszystko co niewieśniacze męczyli i mordowali. Powiadają, że okropne wówczas działy się rzeczy, lud rozpasany nieznał granic zemsty i okrucieństwa.

Przez *Beskidy* dostałem się do pierwszéj wioski w Galicyi *Wetlyn*: *Beskidami* nazywa się całe pasmo gór od zachodu na wschód, przedzielają one okrąg Jaselski i Sa-

ніемъ: terra incognita, въ которую до сихъ-поръ заглянулъ только несловоохотный господинъ *Кухарскій*.

По выѣздѣ изъ *Вугвара*, до самаго *земненскаго* округа, я не встрѣтилъ ничего особеннаго. На дорогѣ я пускался въ разговоры съ Русинами, шедшими на заработку съ *Бескидъ* въ равнины; одинъ изъ нихъ сказалъ мнѣ на странномъ словенско-русскомъ нарѣчіи: »*Небуйтеся, младый пань, де нашъ нарудъ бывать, тамъ ны е ныякихъ збуйныковъ, можете безпечнѣ вшитку крашну сходити; а за драгу лемъ ся пытайте, то вамъ дыцкы укаже добрый головикъ.*« — Въ земненскомъ округѣ, тотчасъ въ первой деревнѣ *Улыги*, поразила меня новость. При самомъ въѣздѣ въ деревню, я увидалъ на столбѣ таблицу и думаю себѣ: здѣсь, однако жъ, совсѣмъ другой обычай; вѣрно, на таблицѣ обозначено, какая это деревня и т. п., чего до-сихъ-поръ и въ окружныхъ городахъ не было. Подхожу ближе: на доскѣ нарисована трубка съ надписью: nem szabad pipazni (здѣсь не позволяется курить трубку). Поодаль стоитъ другой столбъ съ доской, обращенной лицемъ къ деревнѣ; присматриваюсь — на черной доскѣ нарисованъ Словакъ въ народной одеждѣ, съ гребнемъ въ волосахъ, на висилицѣ; внизу подписано: *statarium*. — Боже мой! что жъ это значитъ въ представительной странѣ, гдѣ кричатъ во все горло о либерализмѣ?...... Послѣ я узналъ, что подобныя вывѣски находятся во всѣхъ деревняхъ земненскаго, шарыскаго и аба-уйварскаго округовъ — Это возымѣло свое начало съ-тѣхъ-поръ, когда, во время холеры, поселяне возмутились противъ своихъ господъ и, толпами ходя по деревнямъ, разоряли и терзали всѣхъ, кто не принадлежалъ къ крестьянскому сословію. Разсказываютъ, что въ то время происходили ужасы; мщенію и жестокостямъ озлобленнаго народа не было границъ.

Черезъ *Бескиды* я добрался до первой деревни въ Галиціи: *Вѣтлынъ*. Бескидами называется вся цѣпь горъ, идущихъ отъ запада къ востоку и отдѣляющихъ ясельскій и саноцкій округи отъ венгерской *Краины*. Это самая низшая цѣпь Карпатъ, повсемѣстно заселенная. Народъ, живущій по обѣимъ сторонамъ, русскій, какъбы продолженіе *Верховинцевъ*; онъ много имѣетъ особенностей въ одеждѣ, а еще болѣе въ языкѣ.

Перемышль—древнѣйшій городъ въ Галиціи. О немъ лѣтописи говорятъ уже въ 10 вѣкѣ; слѣдовательно раньше, чѣмъ о прочихъ городахъ. Онъ лежитъ надъ *Саномъ* и нѣкогда былъ столицей удѣльнаго русскаго княжества въ 11 и 12 столѣтіяхъ.— Послѣ временъ русскаго владычества, здѣсь не осталось ни одного памятника: русская церковь, въ которой находились гробницы тамошнихъ князей, въ прошломъ столѣтіи была разобрана, а изъ остатковъ ея, на томъ же самомъ мѣстѣ, построенъ нынѣшній католическій соборъ.— Здѣсь есть также типографія, въ которой, кромѣ элементарныхъ русскихъ книгъ, печатаются церковныя старословянскія книги, отличающіяся чистотою и исправностію. Здѣсь же выходитъ на польскомъ языкѣ единственный во всей Галиціи духовный журналъ: Przyjaciel Chrześciańskiej Prawdy. Нынѣшній русскій епископъ *Иванъ Снигурскій*, достопочтенный старикъ

---

nocki od węgierskiéj *Krainy*. Jest to najwyższe pasmo Karpatów, wszędzie zamieszkałe. Lud po obu stronach jest ruski, jakby dalszy ciąg Werchowińców; wiele ma swojskiego w ubiorze, i w języku.

Przemyśl jest jedno z najstarożytniejszych miast w Galicyi; o niém bowiem wcześniéj, aniżeli o innych, bo już w 10 wieku dzieje wspominają. Leży nad *Sanem*, było niegdyś stolicą udzielnego księstwa ruskiego w wieku 11 i 12. Z czasów panowania ruskiego niemasz tu najmniejszéj pamiątki: cerkiew murowaną w któréj znajdowały się groby książąt domowych, w przeszłém stuleciu rozebrano, a materyał obrócono na wybudowanie na témże miejscu teraźniejszego kościoła katedralnego, rzymsko-katolickiego. Znajduje się tu także drukarnia, gdzie oprócz książek elementarnych ruskich drukują się liturgiczne starosławiańskie, i odznaczają się czystością i poprawnością druku. Wychodzi też tu jedyny czasopism duchowny w Galicyi, w języku polskim: *Przyjaciel chrześciańskiéj prawdy*. Teraźniejszy biskup ruski, Jan Snihurski, czcigodny staruszek, wielce się troszczy o oświecenie swojéj trzody. Jego staraniu winna swój początek drukarnia; on urządził zakład dla ubogich chłopców ruskich, którzy opatrzeni we wszystkie potrzeby, ćwiczą się przy cerkwi katedralnéj w języku ruskim, starosłowiańskim, polskim i niemieckim, uczą się śpiewu kościelnego, początków arytmetyki, geografii i logiki, i tak kształcą się na *djaków* (śpiewaków kościelnych) i nauczycieli wiejskich. Dostatek nauczycieli zapobieży z czasem brakowi szkół wiejskich. Tenże biskup wyjednał u władzy urządzenie katedry języka cerkiewno-słowiańskiego w liceum przemyślskiém, czém i uniwersytet lwowski poszczycić się nie może. Wspiera i pomaga tysiącom uczącéj się młodzi, i zachęca do pracy w podźwignieniu literatury ojczystéj. Szlachetny też mąż darował swój liczny księgozbiór bibliotece dyecezelnéj, i zamyśla uczynić ją publiczną. Na tenże cel szlachetny prałat kapituły ruskiéj *Ławrowski*, doktor fil. i teol. członek wielu towarzystw naukowych i t. d. miał darować swoję bibliotękę składającą się z 30,000 tomów. Posiada wiele dzieł rzadkich, inkunabuł, zwłaszcza słowiańskich, i bogaty zasób rękopismów cerkiewno-słowiańskich i ruskich.

Za kilka dni zobaczysz mnie u siebie, daruj przeto, że tak mało piszę; jeszcze nieprzyszedłem do siebie po mojéj podróży, nogi bolą i rzemień od huculskiéj mojéj *dziobeńki* (torby), którą przeszło miesiąc dźwigałem, przetarł i odcisnął ślady na ramionach z téj przyczyny napuchłych. Tymczasem w Przemyślu oglądam wszystko, co by się przydać mogło w moich pracach. (*)

Tłum. z czeskiego *A. Kuczyński*.

(*) Piękna ta podróż tak nas zajęła, iż postanowiliśmy naszym czytelnikom udzielić jéj opis chociaż w skróceniu, ograniczając się szczupłością naszego pisma. Niech nam to wybaczy szanowny autor.

чрезвычайно заботится о просвѣщеніи своей паствы. Типографія своимъ началомъ одолжена его приношеніямъ; онъ основалъ училище для бѣдныхъ русскихъ мальчиковъ, которые, будучи снабжены всѣмъ нужнымъ, учатся въ школѣ, находящейся при русскомъ соборѣ, языкамъ: русскому, старо-словянскому, польскому и нѣмецкому, церковному пѣнію, началамъ ариѳметики, географіи и логики, и такимъ образомъ готовятся въ дьяки (церковные пѣвчіе) и въ сельскіе учители. Умноженіе учителей, со временемъ, можетъ замѣнить недостатокъ сельскихъ школъ. Епископъ выхлопоталъ у правительства позволеніе учредить каѳедру церковно-словянскаго языка въ перемышльскомъ лицеѣ, чѣмъ не можетъ похвалиться даже и львовскій университетъ. Онъ покровительствуетъ и даетъ помощь многочисленному учащемуся юношеству, поощряя его къ трудамъ для успѣховъ отечественной словесности. Этотъ благородный мужъ подарилъ свою огромную библіотеку въ пользу эпархіальной библіотеки и намѣренъ сдѣлать ее публичною. Для этой же похвальной цѣли также имѣлъ намѣреніе подарить свою библіотеку прелатъ русскаго капитула *Лавровскій*, докт. филос. и богословія и членъ многихъ ученыхъ обществъ. Эта библіотека состоитъ изъ 30,000 томовъ и заключаетъ въ себѣ много рѣдкихъ сочиненій, первопечатныхъ книгъ, особенно словянскихъ, также богатое собраніе рукописей на церковно-словянскомъ и русскомъ языкахъ.

Черезъ нѣсколько дней я буду у тебя, и потому извини, что такъ мало пишу. Я не образумился еще послѣ моего путешествія; ноги болятъ, а ремень отъ моей гуцульской *дзѣбенки* (сумы), которую я таскалъ на себѣ болѣе мѣсяца, протеръ мнѣ платье и надавилъ плеча, такъ, что они вспухли. Между-тѣмъ въ Перемышлѣ внимательно пересматриваю все, что можетъ пригодиться мнѣ въ моихъ трудахъ.

До свиданія. *Твой и пр.* (*)

Перев. М. Л.....ій.

БИБЛІОГРАФІЯ.

Rozbor staroczeské literatury, czjtany we schůzkách králewské czeské spolecznosti nauk, sekcj filologické, r. 1840 a 1841.

Разборъ древней чешской литературы, читанный въ собраніяхъ королевско-чешскаго общества наукъ, въ отдѣленіи филологическомъ, 1840 и 1841 г. Извлеченіе изъ разсужденій королевско-чешскаго общества наукъ, V разряда, 2 го отдѣленія. Прага, 1842., въ 4., 111—216 стр.

Новѣйшая чешская литература по-справедливости можетъ гордиться трудами своихъ ученыхъ писателей, которые подаютъ намъ прекрас-

(*) Это прекрасное путешествіе такъ увлекло насъ, что мы рѣшились представить его нашимъ читателямъ по-крайней-мѣрѣ въ сокращеніи, стѣсняясь предѣлами нашего журнала. Да извинитъ насъ за это почтенный авторъ. *Ред.*

BIBLIOGRAFIA.

Rozbiór Staroczeskiéj literatury, czytany na posiedzeniach królewsko-czeskiego towarzystwa nauk w oddziale filologicznym, 1840 i 1841 r. Wyciąg z rozpraw królewsko-czeskiego towarzystwa nauk, V Sekcyi, 2-go oddziału. Praga, 1842., w 4., 111—216 str. (*Tytuł w oryginale ob. w części ross.*)

Najnowsza czeska literatura słusznie może szczycić się z prac swoich uczonych pisarzy, którzy dają nam piękny przykład, jakim sposobem trzeba przystępować do badania naszych narodowych dziejowych pomników.

Dopiero co przytoczony zbiór jest nowym dowodem niezmordowanéj usilności naszych uczonych pobratymców: *Szafarzyka, Czelakowskiego, Hanki i Jungmanna.* Zawiera następujące artykuły: O Najdawniejszych Rękopismach Czeskiego Psałterza (przez p. *Szafarzyka*), Niektóre Książki do Nabożeństwa w Rękopismach (przez p. *Jungmanna*), O Niektórych Książkach treści nabożnéj (przez p. *Czelakowskiego*), Przegląg prawnych źródeł w Czechach (przez p. *Hankę*), Dzieła Jana Bechyńki, treści religijno-moralnéj (przez p. *Jungmanna*), Czeski *Cisiojanus* (*) (przez p. *Hankę*), Spostrzeżenia astronomiczno-lekarskie XV w. (przez p. *Jungmanna*); Wypisy z Ewanielii Rejmskiéj i Ostromira (przez p. *Hankę*). Są to szacowne artykuły dla filologa słowiańskiego, który będzie miał nad czém zastanowić się, porównywając te pomniki z innemi słowiańskiemi. Uczeni czescy podali w tych artykułach swoje filologiczne uwagi i różne objaśnienia owoc głębokich i wieloletnich poszukiwań. Bardzo, np., ciekawe są wypisy p. Szafarzyka z najdawniejszych rękopismów czeskiego psałterza (XIV w.). Przytaczamy kilka wierszy z 25 psalmu, z rękopismu witenberskiego. (*Ob. w części rossyjskiéj.*)

Nakoniec niesiemy dzięki szanownemu p. Hance za wypisy z ewanieli rejmskiéj i Ostromira, zrobione przy pomocy pp. Jastrzębskiego i Wostokowa. P. Hanka dopełnił je swojemi uwagami i waryantami z biblii ostrożskiéj (*). „Stanowczo już możemy powiedzić, pisze p. Hanka, że i dla Czechów zachował się pomnik słowiańskiego obrządku w ich kraju, na przekor wszystkim prześladowaniom przeciwnéj strony, i chociaż u obcych podległ szczególnemu losowi, jednakowoż teraz zachowuje się z największą czcią. Napisany jest przez Czecha, co potwierdzają wyrazy w przytoczonych tu krótkich wypisach: *Jan* zam. *Joann*, *napsati*, *napsanije*, zam. *napisati*,

(*) Tak się nazywały 24 wiersze, zawierające główne uroczystości i święta kościelne w roku.

(*) Szczegóły o ewanielii rejmskiéj ob. w *La Chronique de Champagne* 1839., I., 40., i II., 204.; *Journal Général de l'instruction publique*, Semptemb. 1840.; *Kopitarii Hesychius*, str. 30 i 65; *Czas. Czes. Mus.* 1838., str. 252, 253, 1839., str. 491—499. 1840., str. 187—194., i 1842., str. 150.

ный примѣръ, какимъ образомъ должно приступать къ изученію нашихъ народныхъ историческихъ памятниковъ.

Только-что выписанная нами книга представляетъ намъ новыя доказательства неутомимой дѣятельности нашихъ ученыхъ соплеменниковъ: *Шафарика, Челяковскаго, Ганки и Юнгманна*. Въ этой книгѣ заключаются слѣдующія статьи: О Древнѣйшихъ Рукописяхъ Чешской Псалтири (г. *Шафарика*); Нѣкоторые Рукописные Молитвенники (г. *Юнгманна*); О Нѣкоторыхъ Книгахъ Духовнаго Содержанія (г. *Челяковскаго*); Обозрѣніе Источниковъ Законовѣдѣнія въ Чехахъ (г. *Ганки*); Сочиненія Ивана Бехынки, религіозно-нравственнаго содержанія (г-на *Юнгманна*); Чешскій Cisiojanus (*) (г. *Ганки*); Астрономическо-Врачебныя Наблюденія XV в., (г. Юнгманна); Книга Ѳомы изъ Штатнаго на Засмукѣ и Хотѣницахъ, содержащая въ себѣ ученіе христіанское (г-на Юнгманна), Выписки изъ Евангелій Реймскаго и Остромирова (г. Ганки.— Вотъ драгоцѣнныя статьи для словянскаго филолога, которому есть надъ чѣмъ задуматься, углубясь въ сравненіе этихъ памятниковъ съ прочими словянскими. Ученые Чехи представили въ этихъ статьяхъ свои филологическія замѣчанія и разныя объясненія—плодъ глубокаго и многолѣтняго изслѣдованія. Какъ, напр., любопытны выписки г. Шафарика изъ древнѣйшихъ рукописей чешской псалтири (XIV стол.). Приводимъ нѣсколько стиховъ изъ 25 псалма (изъ Витенбергской Рукописи):

(*) Тамъ назывались 24 стиха, заключавшіе въ себѣ главнѣйшія торжества и церковные праздники въ году.

1. Sudi mye, hospodyne, nebo yaz w newynye moy wssel sem: a hosdodina vffagie nebudu nemoczen.

2. Spatrzi mne, hospodine, y pokusy mne: zzy ledwie me y sirdeze m

3. Nebo milosirdye twe przied oczyma myma gest: y smylil sem si v prawdie twey.

4. Nesedal sem w snatku wyesutnem: a s krziwdu czynyeczymy newend

5. Nenawidiel sem sboru zlobywcho: a s hrziessnymy nesadu.

Наконецъ поблагодаримъ почтеннаго В. В. Ганку за выписки изъ евангелій реймскаго и остромирова, сдѣланныя при пособіи гг. Ястршемб скаго и Востокова. — Г. Ганка присоединилъ къ нимъ свои замѣчані и варіянты изъ Острожской Библіи (*). „Уже положительно мы можем сказать, пишетъ г. Ганка, что и для Чеховъ сохранился памятникъ сло вянскаго богослуженія, существовавшаго въ ихъ странѣ, — наперекор всѣмъ преслѣдованіямъ противной стороны, и хотя онъ вчужѣ претер пѣлъ странную участь, однако жъ теперь сберегается съ величайшею честію. Онъ написанъ Чехомъ, что доказываютъ слова въ приводи мыхъ здѣсь краткихъ выпискахъ: *Янъ* вм. *Іоаннъ*, *напсати*, *напсані*

(*) Подробности о реймскомъ евангеліи см. въ *La Chronique Champagne* 1839., I., 40 и II., 204., *Journal Général de l'instruction publique*, *Semptemb.* 1840.; *Kopitarii Hesychius*, стр. 30 и 65; *Czas Czes. Mus.*, 1838., стр. 252, 253. 1839, стр. 491—499; 1840., стр 187—194., и 1842, стр. 150.—Статья г. Ганки о реймскомъ евангеліи (изъ Ж. Ч. М. 1839 г.) переведена по-русски *ред. Денницы* и напечатана въ *Литературной Газетѣ* 1840.

napisanije, chociaż ostatnie niekiedy dają się spostrzedz i w innych cyrylskich i głagolickich rękopismach. Porównawszy ewanielią rejmską z ewanielią Ostromira, każdy może przekonać się, że obydwom za źródło, pośrednio lub bezpośrednio, służył jeden i ten sam przekład, być może, jeden i tenże rękopism, i że w rejmskim niektóre wyrazy, jako to *besiedowaszą*, w ostrom. *sǫzasząsja*, *pastyr'* w Ostr. *pastuch*, zdaje się, muszą być dawniejsze. Główna różnica między temi obu słowiańskiemi rękopismami zależy na tém, że w Ostrom. ściśle zachowuje się pisownia bołgarska, w rejmskim zaś pannońska, która zupełnie zgadza się z sérbską.“

Przytaczamy tu wyjątek jednego i tegoż miejsca z ewanielii rejmskiej i Ostromira, literami rossyjskiemi, bo nasza drukarnia nieposiada kościelno-słowiańskich. Zamiast litery zwaną *jus* także zmuszeni jesteśmy użyć polskiéj *ą*. (*ob. w części ross.*).

ROZMAITOŚCI.

NOWOŚCI Z LITERATURY ROSSYJSKIÉJ. — Wyszedł n-r. 12 *Ojczystych Pamiętników* i zawiera w oddziale literatury: poezye; 2-gą część romansu Zoneidy R-wéj *Lubońka; Melchior* powieść przez Żorża Zanda, *Stary Dandy* (z *Blackwood's Magazine*); w oddziale nauk i sztuk: *Dunajska wyprawa* 1829 r. przez Glebowa; Kuracya chorób sztuką i naturą, przez—J—O—; w oddziale spółczesnéj kroniki Rossyi: rzut oka na współczesny kierunek ross. prawodawstwa z miesiąca Października i wypadki w kraju z tegoż miesiąca; w oddziale gospodarstwa i przemysłu: o pijaństwie, w Rossyi (Artykuł 1-szy; Ukazanie się spirytusu w Europie; fałszywe mniemania o jego korzyści w Rossyi. Przyczyny pijaństwa: ogólne—prywatne Porównanie spirytusu z innemi napojami; opium. Skutki pijaństwa: choroby ciała—duszy; nieszczęśliwe przypadki', przez *Herssewanowa*. Wyjątki z notatek miłośnika wiejskiego gospodarstwa, przez *Burnaszewa*. W oddziale krytyki: Praktyczna składnia *Perewleskiego* i *Zmierzch*, zbiór poezyi Baratyńskiego. W oddziale bibliografii podany jest rozbiór 38 dzieł rossyjskich, wyszłych w Listopadzie, także dzieł wydanych w Rossyi w językach obcych. W oddziale literatury zagranicznéj podany jest obszerny przegląd najnowszych dzieł w języku angielskim. W Rozmaitościach: posiedzenia akademii petersburskiéj, paryzkiéj i paryzkiego towarzystwa zachęcenia; Życie pod wodą, Źródło Kumogorskie, Notatki o Syberyi, Wejście Czychaczewa na wierzcholek Netou w Pireneach (własny jego opis). Nowy pałac w Kremlu, w Moskwie, Przynoszenie na ofiarę ludzi w Indyach. Kronika teatralna rossyjski teatr w Petersburgu i francuzki w Paryżu (przegląd 15-tu nowych sztuk) i różne wiadomości (95 artykułów.......Ten poszyt składa się z 26 arkuszy dużego formatu! — Tyle zajmujących w nim artykułów, jak nigdy jeszcze nie było.

— 9 (21) Grudnia przedstawiona była nowa komedya znakomitego *Go-*

вм. написати, написаніе, хотя послѣдія иногда встрѣчаются и въ другихъ кирилловскихъ и глаголитскихъ рукописяхъ. Сравнивши реймское евангеліе съ остромировымъ, каждый можетъ убѣдиться, что источникомъ для обоихъ, посредственно или непосредственно, служилъ одинъ и тотъ же переводъ, можетъ-быть, одна и та же рукопись, и что въ реймскомъ нѣкоторыя слова, какъ-то *бесѣдоваша*, въ остр. *стязаашася*, *пастырь*, въ остром. *пастухъ*, кажется, должны быть древнѣе. Главная разница между этими обѣими словянскими рукописями состоитъ въ томъ, что въ остромировой строго соблюдается правописаніе болгарское, а въ реймской паннонское, которое совершенно согласно съ сербскимъ."

Приводимъ здѣсь отрывокъ одного и того же мѣста изъ евангелій реймскаго и остромирова, русскими буквами, за недостаткомъ въ нашей типографіи церковно-словянскихъ. Вмѣсто буквы *юсъ*, также по-необходимости, употребляемъ польскую *ą*.

Реймское.	*Остромирово.*
Матѳ. Х. I. Въ: призъваiсоученикы 1) своя. идастьимьвласть надхънечистыихъд аизгонятьаицѣли ти 2) высакънедоугъ. ивъ сяболѣзнь. сия 3) посьла iсзаповѣдаимьгля въ 4) поутьязыкънеидѣ те. ивъградьсамарань скь 5) невьнидѣте. идѣ тежепачекъѲвцямь погыбьшимьдомоуи зава. ходящежепропо вѣдаите 6) гаще. якопри ближисяцртво 7) нбсное: болящаяицѣлитеи мрьтвыя вьскрѣшаи те. прокаженыяѲчищ ащаите 8) бѣсыизгон ите. тоунеприястет ąнежеидаите 9).	Въ врѣмя оно. призъва iiс. обанадесяте оученика своя. дасть имъ власть на доусѣхъ нечистыихъ. да изгонять я. исцѣлять вьсакъ недąгъ и вьсакą болѣзнь сią посъла iiс. заповѣдавъ имъ гля. на пąть языкъ неидѣте. и въ градъ самаренскъ невънидѣте идѣтеже паче къ овьцамъ погыбъшимъ домоу излева ходяще же проповѣдайте. Гліаще яко приближися цръствие небесьное болящая цѣлите прокаженыя очищаите бѣсы изгоните тąне прiясте тąнеже дадите :: ∽

1) и призвавъ обанадесяте оученика, 2) якода изгонятихъ исцѣлити, 3) сiа обанадесяте, 4) на.

5) самарянскыи, 6) проповѣдуите, 7) цртвiе, 8) прокаженыя очищаите мртвыя вскршаите, 9) дадите.

СМѢСЬ.

НОВОСТИ СЕРБО-ИЛИРСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.— Мы получили 30 нумеровъ *Илирской Денницы* (Danica Ilirska), за 1842 годъ, выходящей подъ редакціею докт. *Гая*;— по-сю-пору только 31 нум. за 1842 годъ!— Вотъ какъ долго нужно ожидать полученія *словянскихъ* журналовъ въ нашъ стремительный вѣкъ!— Между-тѣмъ подѣлимся съ читателями и этою запоздавшею новостію.— *Денница* докт. Гая, какъ видно изъ полученныхъ нами нумеровъ, по-прежнему заключаетъ въ себѣ хорошіе стихи и статьи содержанія историческаго, филологическаго и т. д.

---

ola: *Ożenienie*.— Wyszła nowa edycya dzieł Derżawina w 4-ch tomach.— (17) Grudnia zaczęły się w Petersburgu pierwszy raz w języku ojczystym lekcye publiczne Paleontologii we względzie geognozyi; daje je znany ossyjski uczony, dyrektor mineralogicznego towarzystwa, professor *Kutorga*. Przedmiotem lekcyi będą skamieniałości w ogóle, pod ważnym względem, o dla objaśnienia życia kuli ziemskiéj.— Professor uniwersytetu moskiewskiego *Filomaficki* wykłada lekcye publiczne Fiziologii, Kranioskopii i na i o magnetyzmie żywotnym. Lekcye te rozpoczęły się 15 Października 842 r. W n-rze 10-tym *Moskwicianina* umieszczona jest pierwsza wstępna lekcya.

NOWOŚCI Z LITERATURY SERBO-ILIRSKIÉJ. Odebraliśmy trzydzieści numerów *Ilirskiéj Jutrzenki* (*Danica Ilirska*) z r. 1842, wychodzącéj pod redakcyą dokt. *Gaja*,— dotąd tylko 30 numerów z r. 1842!— ak to długo trzeba oczekiwać na pisma słowiańskie w naszym szybko postępującym wieku.— Tym czasem podzielamy się z czytelnikami i tą spóźnioną nowością.— *Jutrzenka* dokt. Gaja, jak pokazuje się z odebranych przez nas numerów, podawnemu zawiera dobre poezye i artykuły treści historycznéj, filologicznéj i t. p. Wskażemy niektóre: O Historyi Wielkiéj Iliryi (*przez J. K. Sakcinskiego*); Odpowiedź dokt. *Demetra* na ten artykuł; *Krizari*, pasterska narodowa zabawa w Sławonii; (*przez F. Jukića*), Belgrad i in.

RÓŻNE WIADOMOŚCI. — W Berlinie wyszedł przekład dzieła znakomitego rossyjskiego pisarza Lermontowa: *Lermontoff*, Der Novize. Aus dem russischen übersetzt von Benningshausen.

— Nakoniec w Petersburgu przedstawiono dawno oczekiwaną rossyjską operę: *Rusłan i Ludmiła*, drugie dzieło p. Glinki. — W różnych peryodycznych pismach mówią, że ta nowa opera mieści p. Glinkę w rzędzie pierwszych europejskich mistrzów, i że Rossya słusznie teraz może szczycić się ze swojego narodowego kompozytora. Pod czas pierwszéj reprezentacyi autor przywołanym został trzy razy.

OD REDAKTORA.

Kończąc wydanie *Jutrzenki* za rok 1842, powinienem wyjawić tu nieograniczoną wdzięczność Swiatłym Opiekunom, jako też czytelnikom mojego pisma, prawie we wszystkich słowiańskich krajach, za ich przychylność, która w przeciągu roku była dla mnie gwiazdą przewodniczą w nowym zawodzie. Również podzięki niosę następującym uczonym i literatom, którzy ozdobili moje pismo swojemi artykułami i korrespondencyą: pp. *Hance*, *T. Jewieckiemu*, *Lewickiemu*, *Maciejowskiemu*, *Purkinjemu*, *Szafarzykowi*, *Smolerjowi*, *Sreznieewskiemu*, *W........mu*,

Назовемъ нѣкоторыя изъ нихъ, болѣе замѣчательныя: Нѣчто объ Исторіи Великой Иллиріи, (*И. К. Сакцинскаго*),— Отвѣтъ докт. *Деметра* на эту же статью; *Крижари*, народная пастушья игра въ Славоніи; Босанскія древности (*И. Г. Юкича*), Бѣлградъ и др.

НОВОСТИ ПОЛЬСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. — Г. Крашевскій печатаетъ въ Варшавѣ: *Волшебный Фонарь*, картины нашего вѣка въ 4-хъ томахъ. Въ Варшавѣ также печатаются: 1) *Памятники Древней Литературы* и 2) *Описаніе Древней Польши*, въ 3-хъ томахъ.— Редакціею послѣдняго изданія занимаются извѣстные польскіе ученые: гг. *М. Балиньскій* и *Т. Липиньскій*. Въ Вильнѣ вышелъ 1-й томъ *Литературной Переписки* г. Грабовскаго; но мы еще его не получили.

Въ Познанѣ вышло *Объясненіе на Плачъ Пророка Іереміи* (Wykład na Lament Jeremiasza Proroka), сочиненіе священника Кучборскаго' краковскаго каноника, (ум. въ 1573 г.). Кучборскій принадлежитъ къ числу знаменитыхъ писателей сигизмундова вѣка. Изданное теперь сочиненіе, долго находившееся въ рукописи, есть прекрасный памятникъ польскаго языка и польской духовной литературы.— Съ удовольствіемъ указываемъ на слѣдующую книгу, недавно вышедшую въ Вильнѣ: *Obrazy Domowego Pożycia na Litwie. Pan Choroszcza.* (*Очерки Домашней Жизни въ Литвѣ. Панъ Хороща*). Хотя авторъ выдаетъ свои прекрасные очерки за вымышленныя повѣсти, однако люди прозорливые замѣчаютъ, что въ нихъ очень много правды..... Въ Варшавѣ вышло новое умноженное изданіе стихотвореній г. Крашевскаго; вскорѣ выйдетъ другое новое сочиненіе того же автора: *Pamiętniki do Historyi Obyczajów w Polsce z XVI i XVII w.* (*Записки о Польскихъ Нравахъ XVI и XVII в.*). Объявлена подписка на переводъ *Путешествія на Востокъ* Ламартина. Режиссеръ варшавскихъ театровъ г. *Ясиньскій* издаетъ свои драматическія сочиненія.

ОТЪ РЕДАКТОРА.

Оканчивая изданіе *Денницы* за 1842 годъ, я долженъ принести здѣсь безпредѣльную признательность Просвѣщеннымъ Покровителямъ и читателямъ моего журнала, почти во всѣхъ словянскихъ земляхъ, за ихъ вниманіе, которое въ продолженіе года было для меня путеводною звѣздою на новомъ поприщѣ. Равную же признательность приношу слѣдующимъ ученымъ и литераторамъ, украсившимъ мой журналъ своими статьями и корреспонденціею: гг. *Вразу*, *В.......му*, *Ганкѣ*, *Евецкому* (*Ѳ. С.*), *З......у*, *Левицкому*, *Мацѣёвскому*, *Пуркинье*, *Смолерю*, *Срезневскому*, (*И. И.*) и *Шафарику*; наконецъ *С. П. Шевыреву* и г. *Грабовскому* за ихъ лестные отзывы о *Денницѣ*, проникнутые благороднымъ и высокимъ чувствомъ любви къ Словянству.— Считаю также долгомъ объявить здѣсь передъ читателями *Денницы* благодарность ревностному сотруднику моему, по редакціи польской части, г. *Чайковскому*.

Что сдѣлано съ моей стороны, объ этомъ судить не смѣю. ... Повторю здѣсь приписку отшельника къ Лукинскому Евангелію 1409 года: »Отцы и братья, исправляюче чтите и мене на клинете, и Богъ васъ вразумитъ и научитъ«.

П. Дубровскій.

Принимается подписка на *Денницу* 1843 г. Цѣна годовому изданію, состоящему изъ 12 книжекъ, въ Варшавѣ: 5 рубл. серебр., съ пересылкою во всѣ города Царства Польскаго: 6 руб. сер. Цѣна полугодовому изданію, въ Варшавѣ: 2 руб. 50 коп. сереб., въ прочихъ же городахъ Царства Польскаго: 3 р. сер. По четвертямъ года можно подписываться только въ Варшавѣ, внося 1 рубль 25 коп. сер. Подписка на *Денницу* въ Россійской Имперіи принимается въ почтамтахъ: *С. Петербургскомъ*, *Московскомъ* и *Виленскомъ*, также въ С. Петербургѣ, въ *Конторѣ Денницы*, находящейся на Невскомъ Проспектѣ, противъ Казанскаго Собора, у Коммиссіонера *А. И. Иванова*, и въ Москвѣ въ книжной Лавкѣ, учрежденной при Конторѣ Журнала: *Москвитянинъ*.— Цѣна годовому изданію *шесть рублей съ половиною серебромъ*.

Редакція *Денницы* на Ново-Сенаторской Улицѣ, въ домѣ подъ No 476, лит. D. Главная Контора на Медовой Улицѣ, въ книжной лавкѣ Зенневальда.

Wrazowi i Z.....; nakoniec pp. Szewyrewowi i Grabowskiemu za ich zaszczytne odezwy o *Jutrzence*, odznaczone szlachetném i wzniosłém uczuciem miłości Słowiaństwa. Poczytuję także za obowiązek oświadczyć tu przed czytelnikami *Jutrzenki* wdzięczność gorliwemu współpracownikowi w redagowaniu polskiéj części mojego pisma, p. *J. Czajkowskiemu*.

Co uczyniłem z mojéj strony, sądzić o tém nie poważam się... Powtórzę tu przypisek zakonnika do starosłowiańskiéj, tak zwanéj, Łukińskiéj Ewanielii 1409 roku: „Ojcowie i bracia, poprawiając czytajcie i nie posądzajcie mnie, a Bóg was oświeci i nauczy.“

P. Dubrowski.

Przyjmuje się prenumerata na *Jutrzenkę* za rok 1843. Roczna edycya, składająca się z 12-tu poszytów, kosztuje w Warszawie 5 rubli sr. w innych miastach Królestwa 6 rubli sr.; półroczna w Warszawie: 2 rub. 50 kop. srebr., w innych miastach Królestwa 3 rub. sr.; kwartalnie można prenumerować tylko w Warszawie, za opłatą 1 rubla 25 kop. srebr. — W Cesarstwie Rossyjskiém prenumerata przyjmuje się na pocztamtach: *S. Petersburskim*, *Moskiewskim* i *Wileńskim*, także w S. Petersburgu *w Kantorze Jutrzenki*, na Newskim Prospekcie, naprzeciwko Kazańskiego Katedralnego Kościoła, u Kommissionera *Iwanowa*, i w Moskwie: w księgarni urządzonéj przy kantorze pisma: *Moskwicianin*. Roczna prenumerata wynosi *sześć rubli i pięćdziesiąt kop. srebr*.

Redakcya przy ulicy Nowo-Senatorskiéj, w domu pod n-rem 476 lit. D.— Główny Kantor przy ulicy Miodowéj w Księgarni Sennewalda.

КОНЕЦЪ 1842 ГОДА.

KONIEC 1842 ROKU.

ZORZA

DZIENNIK MŁODEMU WIEKOWI

poświęcony.
poświęcony.

W naszym czasie nad wszystkie rodzaje literatury góruje perjodyczna. Jaka tego przyczyna? Czy piszący za mało mają wytrwałości, by dzieła obszerne jednego przedmiotu dotyczące wypracować i wykończyć? czy też widząc w publiczności obojętność i niechęć do porządnego czytania, chcą ją zwalczyć; a wzbudzając ciekawość rozmaitością przedmiotów, niezrażając długością opisów usiłują ożywić, i utrzymać jakkolwiek żądzę wiadomości? niewiemy. To jednak pewna, że pisma czasowe wszędzie, jeżli nie liczbą, to wpływem przewyższają inne.

I u nas, każda klassa czytelników, każda niemal gałąź literatury ma swój dziennik; mamy pisma poświęcone krytyce, literaturze, sztukom, filozofji, gospodarstwu; — mamy roczniki religijne, drammatyczne, mamy nawet pisemko dla poczciwych kmiotków; słowem, kto

tylko w czytaniu przyjemność znajduje, może to upodobanie zaspokoić, nie szukając doń żywiołu w obcych językach.

Jedna tylko część powszechności naszéj, część chciwa wiadomości z zapałem czytania pragnąca i z niego wielkie odnosząca korzyści, jeden tylko wiek młody nie ma u nas swego dziennika. Wprawdzie dzisiéjsze dzieci szczęśliwsze niż były ich matki, mogą się uczyć czytać na własnych do pojęcia swego zastosowanych książkach; prawda i to: że przed każdym nowym rokiem zjawia się kilka dziełek, przeznaczonych dla dzieci lecz w tych najczęściéj zwróconą jest uwaga na rozwijanie pierwszych wyobrażeń, na zajęcie i zabawienie drobnych dziateczek; — młódź zaś wychodząca z pierwszego dzieciństwa, lubiąca zastanawiać się nad wszystkiem, słysząca nieraz, że język nasz nie tylko równym jest innym językom, lecz w piękności i bogactwie wiele innych przewyższa, sama przekonać się o tém nie może.

Sprawiedliwą zatém jest rzeczą, by te umysły młode, gętkie, ciekawe, miały stalszy jak dotąd żywioł i rozrywkę, słowem: by miały własne perjodyczne pismo. Życzenie by pismo takowe istniało objawiano w dziennikach naszych, i tylko pewność że zdolniéjsze od naszych pióra przedsięwezmą tę miłą pracę wstrzymywała nas dotąd od uczynienia zadość temu wezwaniu. Gdy jednakże oczekiwanie nasze nie zostało spełnio-

ne, postanowiłyśmy z dniem 1 Stycznia 1843 roku rozpocząć wydawanie pisma poświęconego wyłącznie młodemu wiekowi.

Nie będzie to dziennik pedagogiczny, nie śmiemy pochlebiać sobie by mógł mieć wartość niezrównanych *Rozrywek dla dzieci*, lub rozmaitość i zajęcie *Dzienniczka*; nie będzie w nim rzeczy zajmujących wyłącznie, matki lub nauczycielki, lecz przynajmniéj każda z nich może córce lub wychowance swojéj powierzyć je bez obawy, bo jeżeli nie wszystkie nieznane dotąd wiadomości, to użyteczną i stosowną do wieku znajdą rozrywkę.

Zorza obejmować będzie;

Wzory czystéj pobożności,

Przykłady cnót Chrześcijańskich i towarzyskich.

Wspomnienia z życia mężów i niewiast wsławionych, tak u nas, jak w obcych krajach.

Uwagi nad naszym językiem i literaturą, tudzież wyjątki z dzieł dawnych, lub mało upowszechnionych.

Opisy miéjsc ważnych, lub zajmujących ziemi naszéj.

Opisy zakładów dobroczynnych i pożytecznych.

Opisy kościołów, lub innych starożytnych budynków.

Wiadomości z nauk przyrodzonych.

Powiastki lub komedyjki.

Ćwiczenia stylu.

Doniesienia o dziełach stosownych dla czytelników Zorzy.

Rozmaitości.

Ufamy iż zamiar ten znajdzie życzliwe przyjęcie; może też nie jeden z szanownych Autorów lub Autorek sprzyjających młodemu wiekowi, zechce przyłożyć rękę do drobnego z razu dzieła. Wszelką w tym względzie pomoc, tak w radzie jak w czynie, redakcja mile przyjmie, o ile na prawdziwą korzyść dziennika wpływać będzie mogła.

Zorza wychodzić będzie dwa razy w miesiąc, to jest co 1 i 15 każdego miesiąca poszytami, do których o ile możność pozwoli, dołączaněmi będą starannie w kraju wyrobione ryciny.

Prenumerata wynosi:

Rocznie	Rubli	sreb.	3	Kop.	60	(24 Złp.)
Półrocznie	—	—	2	—	10	(14 Złp.)
Kwartalnie	—	—	1	—	5	(7 Złp.)

Prenumerować można na wszystkich urzędach i stacyach Pocztowych w Królestwie, oraz we wszystkich Księgarniach w Warszawie.

Redaktorki

Paulina z Radziejowskich Kraków.

Walentyna Trojanowska.

W DRUKARNI POD FIRMĄ M. CHMIELEWSKIEGO.

СЛОВЯНСКОЕ ОБОЗРѢНІЕ
НА 1843 ГОДЪ.

Оканчивается первый годъ существованія ДЕННИЦЫ. Взглянемъ, что сдѣлано ею, въ этотъ періодъ времени, для достиженія той цѣли, какую она себѣ предназначила, то есть— знакомить своихъ читателей съ литературою всѣхъ словянскихъ племенъ. На страницахъ ея были помѣщены: *Обозрѣніе Новѣйшей Чешской Литературы* (г. Винаржицкаго), два *Обозрѣнія Лужицко-Сербской Литературы: древней и новой* (гг. Смолеря и Іордана), *Взглядъ на Современное Направленіе Русской Литературы* (С. П. Шевырева), *Взглядъ на Польскую Литературу за 1840 годъ* (г. Грабовскаго). Библіографическія извѣстія ДЕННИЦЫ указывали на замѣчательныя современныя произведенія всѣхъ словянскихъ литературъ: русской, иллирійской, польской, чешской и лужицко-сербской; важнѣйшимъ твореніямъ она посвящала довольно подробныя критическія статьи. Въ дѣлѣ Словянства, еще юномъ въ ученомъ мірѣ, но уже занявшемъ въ немъ высокое мѣсто, ДЕННИЦА не одинъ разъ возвышала свой голосъ противъ старыхъ предубѣжденій, которыя теперь уже болѣе и болѣе исчезаютъ: въ этомъ отношеніи особенно замѣчательны въ ней статьи: *О Литературномъ Единствѣ Между Словянскими Племенами* (г. Пуркинье), и *О Малороссійской Литературѣ* (Ѳ. С. Евецкаго). Статья г. Шафарика *О Резіянахъ и Фурлянскихъ Словинахъ* знакомитъ читателя съ словянскимъ племенемъ, о которомъ до-сихъ-поръ были самыя неполныя свѣдѣнія. Въ числѣ другихъ учено-литературныхъ статей, ДЕННИЦѢ пріятно указать на три статьи Мацѣёвскаго: *Объ Ученыхъ Трудахъ Войцицкаго и Сахарова* (двухъ народныхъ словянскихъ писателей), *О Козакахъ* и *О Взаимныхъ Отношеніяхъ Первобытнаго Права Словянскаго и Германскаго.* Между чисто-литературными статьями, читатели ДЕННИЦЫ, вѣрно, отличили: *Путешествіе въ Лужицы* и, особенно, *Путешествіе по Галицкой и Венгерской Руси.* ДЕННИЦА не упустила изъ виду также произведеній народной словянской литературы, помѣщая у себя народныя пѣсни разныхъ словянскихъ племенъ. Наконецъ, въ отдѣленіи *Смѣси* печатались литературныя новости, корреспонденція (письма гг. Ганки изъ Праги, Пуркинье изъ Вратислава, Враза изъ Загреба, и др.), выписки изъ журналовъ и другія небольшія статьи, заключающія въ себѣ извѣстія о литературной дѣятельности Словянъ. Изъ этого краткаго обозрѣнія читатель можетъ видѣть, въ какой степени ДЕННИЦА достигла предположенной ею цѣли; но вмѣстѣ съ тѣмъ она искренно готова сознаться, что путь ея еще далекъ, и что съ ея стороны нужно употребить много трудовъ, много усилій и пожертвованій, чтобы достигнуть той точки, съ которой бы она могла обозрѣвать и сообщать своимъ читателямъ все, что совершается въ литературномъ словянскомъ мірѣ, и нѣкоторымъ образомъ быть его органомъ. Сознаваясь въ этомъ, ДЕННИЦА, однако жъ, обѣщаетъ своимъ читателямъ употребить всѣ зависящія отъ нея средства къ возможному достиженію этой цѣли.— Пріобрѣтенная редакторомъ ея, въ теченіи этого года, бо́льшая опытность въ составленіи повременнаго изданія, указала ему на необходимость распространить чисто-литературное отдѣленіе ДЕННИЦЫ, въ которомъ, съ наступающаго года, будутъ помѣщаться также лучшія произведенія словянскихъ беллетристовъ, въ стихахъ и прозѣ. Мы думаемъ, что этотъ новый отдѣлъ въ ДЕННИЦѢ, при хорошемъ выборѣ со стороны редакціи, еще болѣе можетъ возбудить охоту въ читателяхъ— ближе ознакомиться съ родственными литературами. По этому плану, объемъ ДЕННИЦЫ неизбѣжно долженъ увеличиться, при чемъ дѣлается необходимымъ и нѣкоторое измѣненіе въ ея формѣ.

Съ 1843 года ДЕННИЦА будетъ выходить не листками, но книжками, каждый мѣсяцъ по одной книжкѣ, отъ *четырехъ* до *пяти* печатныхъ листовъ (почти вдвое болѣе, чѣмъ въ настоящемъ году). Полное содержаніе ея будетъ слѣдующее: *Изящная Словесность* (повѣсти избранныхъ писателей, стихи лучшихъ поэтовъ, въ подлинникѣ и переводѣ, путешествія. Въ первой книжкѣ на 1843 годъ, между-прочимъ, будутъ помѣщены въ этомъ отдѣленіи: *Судовщикъ* (повѣсть г-жи Краковъ), въ русскомъ переводѣ, и *Старосвѣтскіе Помѣщики* (повѣсть Н. В. Гоголя), въ польскомъ переводѣ); *Науки* (тутъ же критика важнѣйшихъ литературныхъ произведеній и характеристика извѣстнѣйшихъ словянскихъ писателей); *Народная Литература* (пѣсни, пословицы, преданія и т. п.). Въ отдѣленіи *Библіографіи* будутъ приводимы заглавія произведеній всѣхъ словянскихъ литературъ; гдѣ нужно тамъ прибавятся краткія объ нихъ извѣстія или замѣчанія. Редакція будетъ стараться, чтобы ни одно дѣйствительно замѣчательное произведеніе не было ею пропущено. Въ этомъ же отдѣленіи будутъ указаны лучшія статьи въ словянскихъ журналахъ. Отдѣленіе *Смѣси*, по-прежнему, будетъ заключать въ себѣ литературныя новости, корреспонденцію, выписки изъ журналовъ и всякаго рода краткія извѣстія о литературной дѣятельности словянскихъ племенъ. Сообразно съ этимъ планомъ, ДЕННИЦА, какъ и въ текущемъ году, будетъ издаваться на двухъ языкахъ: русскомъ и польскомъ, т. е. статьи, переведенныя съ русскаго, будутъ печататься на польскомъ языкѣ; переведенныя съ польскаго только на русскомъ; но статьи съ прочихъ словянскихъ языковъ, также оригинальныя, написанныя для ДЕННИЦЫ, будутъ помѣщаться на обоихъ языкахъ. Въ заключеніе, редакторъ ДЕННИЦЫ долгомъ считаетъ изъявить свою благодарность, какъ всѣмъ литераторамъ и ученымъ, украсившимъ его журналъ своими статьями, такъ и читателямъ, поддержавшимъ его предпріятіе. Редакторъ ДЕННИЦЫ, дѣйствуя всегда съ искренностію, тѣсно соединенною съ его пламенною любовію къ своему предмету, сознается и въ томъ, что хотя число читателей его журнала совершенно отвѣчаетъ тѣмъ надеждамъ, какія онъ имѣлъ, приступая къ своему предпріятію, однако жъ не равняется всѣмъ его желаніямъ. Изъ этого, впрочемъ, не должно выводить никакихъ поспѣшныхъ заключеній (см. 11 нум. Денницы, стран. 144, въ статьѣ: *О Литературномъ Единствѣ Между Словянскими Племенами*): еще слишкомъ свѣжа та нива, которую мы обработываемъ; слишкомъ юна литературная взаимность Словянъ; намъ не слѣдуетъ преждевременно помышлять объ успѣхахъ, но мы должны трудиться и трудиться: отрадное чувство—участіе въ благородномъ дѣлѣ и сознаніе въ исполненіи своего долга!

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ. Годовое изданіе ДЕННИЦЫ, состоящее изъ 12 книжекъ, или 4 томовъ, стоитъ: въ Варшавѣ 5 руб. серебр., съ пересылкою во всѣ города Царства Польскаго, 6 руб. серебр.; полугодовое изданіе: въ Варшавѣ 2 руб. 50 коп. серебр., въ прочихъ городахъ Царства Польскаго 3 р. серебр. По четвертямъ года можно подписываться только въ Варшавѣ, вносл 1 руб. 25 коп. серебр. Каждая книжка, безъ пересылки, стоитъ 45 коп. сер. (или 3 злотые).

Варшава, 1842 года.

Редакторъ *Дубровскій.*

Содерж. вышед. 17 нум. Денницы см. на оборотѣ страницы.

PRZEGLĄD SŁOWIAŃSKI
NA 1843 ROK.

Kończy się pierwszy rok istnienia JUTRZENKI. Rzućmy okiem na to, co zrobiła JUTRZENKA w tym zakresie czasu, dla dopięcia celu, który zamierzyła, t. j. aby zapoznawać swoich czytelników z literaturą wszystkich słowiańskich plemion. Na jéj stronicach umieszczone były: *Przegląd najnowszéj czeskiéj literatury* (przez p. Winarzyckiego), dwa *Przeglądy łużycko-serbskiéj literetury: dawnéj i nowéj* (przez pp. Smolerja i Jordana), *Rzut oka na współczesne dążenie literatury rossyjskiéj* (przez p. Szewyrewa); *Rzut oka na literaturę polską* z. r. 1840 (przez p. Grabowskiego). Bibliograficzne wiadomości w JUTRZENCE przedstawiały doniesienia o znaczniejszych współczesnych płodach wszystkich słowiańskich literatur: rossyjskiéj, illiryjskiéj, polskiéj, czeskiéj i łużycko-serbskiéj; zaś najważniejszym utworom poświęcano dosyć obszerne krytyczne artykuły. W sprawie słowiańszczyzny, która jeszcze tak jest nową w świecie uczonym, lecz już mającą w nim ważne znaczenie, JUTRZENKA nie raz podnosiła swój głos przeciwko zastarzałym przesądom, które nareszcie coraz więcéj nikną; w tym względzie szczególną zwracają uwagę artykuły: *O jedności literackiéj między plemionami słowiańskiemi* (przez p. Purkinjego) i *o literaturze małorossyjskiéj* (przez p. T. Jewieckiego). Artykuł p. Szafarzyka *O Rezjanach i furlańskich Słowinach* obznajmia czytelnika z plemieniem słowiańskiém, o którém dotychczas miano najniedokładniejsze wiadomości. W liczbie innych uczono-literackich artykułów w JUTRZENCE, przyjemnie jest wskazać na trzy artykuły p. Maciejowskiego: *O pracach naukowych Wojcickiego i Sacharowa* (dwóch narodowych słowiańskich pisarzy); *O Kozakach*, i *Wzajemny stosunek pierwotnych praw słowiańskich i germańskich.* Z pomiędzy czysto-literackich artykułów, czytelników JUTRZENKI zapewnie zastanowiła *Podróż do Łużyc*, a szczególniéj *Podróż po halickiéj i węgierskiéj Rusi.* JUTRZENKA zwracała także uwagę na utwory narodowéj słowiańskiéj literatury, umieszczając pieśni różnych słowiańskich plemion. Nakoniec w oddziale *Rozmaitości* umieszczano literackie nowiny, korrespondencye (listy p. Hanki z Pragi, p. Purkinjego z Wrocławia, p. Wraza z Zagrebu i in.), wyjątki z pism peryodycznych i inne mniejsze artykuły, zawierające wiadomości o literackim ruchu u Słowian. Z tego krótkiego przeglądu czytelnik może widzieć, w jakim stopniu JUTRZENKA dopięła zamierzonego celu. Lecz z tém wszystkiém redakcya zawsze gotowa jest szczerze wyznać, że droga obrana jest jeszcze daleką, i że wiele potrzeba pracy, wiele usiłowań i poświęcenia, ażeby pismo dobiegło tego punktu, z któregoby można obejrzyć słowiańskiego ducha, i udzielić czytelnikom wszystko co się dzieje w literackim słowiańskim świecie, a tym sposobem, aby się stać niejako jego organem. Lecz czyniąc takie zeznanie, redakcya JUTRZENKI obiecuje swoim czytelnikom użyć wszelkich zależących od niéj środków dla dopięcia, ile możności, celu.— Zyskane przez redaktora w ciągu bieżącego roku większe doświadczenie w układzie peryodycznego pisma, wskazało mu konieczną potrzebę rozszerzenia czysto-literackiego oddziału JUTRZENKI, w którym od następującego roku będą mieścić się także najlepsze utwory belletrystów słowiańskich, wierszem i prozą. Sądzimy, że ten nowy oddział w JUTRZENCE, przy dobrym doborze ze strony redakcyi, jeszcze więcéj obudzi chęć w czytelnikach, aby się bliżéj zapoznać się ze współplemiennemi literaturami. Podług tego planu, objętość JUTRZENKI musi powiększyć się, przy czem wypada koniecznie, aby cokolwiek odmienioną została i jéj forma.

Od r. 1843 JUTRZENKA będzie wychodziła nie w arkuszach, lecz poszytami; co miesiąc jeden poszyt składający się z 4-ch do 5-ciu arkuszy druku (prawie dwa razy więcéj, jak w bieżącym roku). Całkowita treść będzie następująca: *Literatura Piękna* (powieści celniejszych autorów, wiersze najlepszych poetów, w oryginale i tłumaczeniu, podróże. W pierwszym poszycie na r. 1843 umieszczone będą z tego oddziału, między innemi: powieść Gogola: *Staroświecka Szlachta*, w polskiém tłumaczeniu, i powieść pani Kraków: *Flis*, w rossyjskiém tłumaczeniu.) Stosownie do tego planu, JUTRZENKA, podobnie jak w roku bieżącym, wydawaną będzie w 2-ch językach: rossyjskim i polskim, według następujących zasad: artykuły tłumaczone z rossyjskiego, drukowane będą w samym polskim języku, artykuły zaś z polskiego w samym rossyjskim; z innych słowiańskich języków tłumaczenia, i artykuły oryginalnie napisane dla JUTRZENKI, umieszczane będą w obydwóch językach; *Nauki* (tudzież krytyka ważniejszych utworów literatury i charakterystyka znakomitszych słowiańskich pisarzy); *Literatura Narodowa* (pieśni, przysłowia, podania i t. p.). W oddziale *Bibliografii* przytaczane będą tytuły dzieł wszystkich słowiańskich literatur; gdzie się okaże potrzeba, tam dodawane będą krótkie wiadomości lub uwagi o wymienionych książkach. — Redakcya starać się będzie, ażeby żaden ze znakomitszych utworów nie był opuszczony. W tymże oddziale wskazane będą najlepsze artykuły w słowiańskich peryodycznych pismach. — Oddział *Rozmaitości*, jak i teraz, będzie zawierał literackie nowości, korrespondencyą, wyjątki z pism i wszelkiego rodzaju wiadomości o literackim ruchu plemion słowiańskich. — Przy końcu, redaktor JUTRZENKI poczytuje za obowiązek objawić swoję wdzięczność, tak wszystkim literatom i uczonym, którzy ozdobili jego pismo swoimi artykułami, jako też i czytelnikom, którzy wspierali jego przedsięwzięcie. Redaktor zawsze działając z szczerością, ściśle połączoną z jego gorliwém zamiłowaniem swojego przedmiotu, wyznaje także, że chociaż liczba czytelników zupełnie odpowiada jego nadziejom, jakie miał przystępując do wykonania swego przedsięwzięcia, jednakowoż nie równa się wszystkim jego życzeniom. Zresztą, to niepowinno prowadzić za sobą żadnych przedwczesnych wniosków (ob. n-r 11 Jutrzenki, str. 144, w artykule: *O literackiéj jedności między plemionami słowiańskiemi*): — jeszcze zbyt nowa jest ta niwa, którą uprawiamy, zbyt młodociana literacka wzajemność Słowian; nie wypada nam zawczasu myśléć o powodzeniu, lecz powinniśmy pracować a pracować ciągle: radosne to uczucie — udział w szlachetnéj sprawie i zadowolenie z wypełnienia swéj powinności!

WARUNKI PRENUMERATY. Roczna edycya JUTRZENKI, składająca się z 12 poszytów, czyli 4 tomów, kosztuje w Warszawie 5 rub. srebr., w innych miastach Królestwa 6 rub. srebr.; półroczna w Warszawie: 2 rub. 50 kop. sr., w innych miastach Królestwa 3 rub. sr.; kwartalnie można prenumerować tylko w Warszawie, za opłatą 1 rub. 25 kop. sr.; każdy poszyt bez przesyłki kosztuje 45 kop. sr. (3 złote.)

Warszawa, 1842 roku.

Redaktor *Dubrowski*

Treść wyszłych dotąd 17 numerów Jutrzenki ob. na odwrotnéj stronnicy.

СОДЕРЖАНІЕ

ВЫШЕДШИХЪ 17 НУМЕРОВЪ

ДЕННИЦЫ.

Нѣсколько словъ вмѣсто вступленія. Путешествіе въ Лужицы, весною 1839 г. *Штура.* Объ ученыхъ трудахъ Войцицкаго съ замѣчаніемъ на труды Сахарова *Мацѣёвскаго.* Народныя чешскія пѣсни. О состояніи новѣйшей чешской литературы. *Винаржицкаго.* Народныя иллирійскія пѣсни. Путешествіе по галицкой и венгерской Руси. *(Съ чешскаго).* Малороссійская литература. *Ѳ. С. Евецкаго.* Новѣйшее направленіе сербской литературы въ верхней Лужицѣ. *Іордана.* Краткое обозрѣніе сербской литературы въ верхней Лужицѣ, отъ ея начала до 1767 г. *Смолеря.* О Резіянахъ и Фурлянскихъ Словинахъ. *Шафарика.* Вѣсти изъ Загреба. О литературномъ единствѣ между словянскими племенами. *Пуркинье.* Пѣсни Верхне-Лужицкихъ Сербовъ. О началѣ развитіи силы Козаковъ. *Мацѣёвскаго.* Станиславъ Мровицкій или Морозенко. Народныя польскія преданія. Взглядъ на польскую литературу за 1840 годъ *Грабовскаго.* Словянская народопись, составленная Шафарикомъ. Взаимныя отношенія первобытныхъ правъ словянскихъ и германскихъ. *Мацѣёвскаго.* Пѣсни Челяковскаго (Письмо И. И. Срезневскаго). Замѣчанія на Исторію Малой-Россіи Бантыша-Каменскаго и на Исторію Новой-Сѣчи Скальковскаго. *Ѳ. С. Евецкаго.*

БИБЛІОГРАФІЯ. (Литература русская, малороссійская, польская, чешская, иллирійская (сербская) и лужицко-сербская, также иностранныя книги, относящіяся къ словянскимъ предметамъ. Zarysy Domowe, *Войцицкаго.* Archiw Czesky, *Палацкаго.* Pjesniczki hornych a dolnych łużyskich Serbow, *Гаупта и Смолеря.* Pjsnie narodnj w Czechach, *Ербена.* Historya Literatury Polskiéj, *Вишневскаго.* Poczetak, napriedak i wriednost literature ilirske, *Селяна.* Struczny zemiepisny obraz mocnarstwj rakuské, *Запа.* Четыре Мѣсяца въ Черногоріи, *Ковалевскаго.* Лекціи Статистики, *Рославскаго.* Geschichte von Böhmen, *Палацкаго.* Codex Diplomaticus et epistolaris Moraviae, *Бочека.* Das Königreich Böhmen, *Зоммера.* Historica Russiae Monumenta, *Тургенева.* Болгарскитѣ Книжницѣ, *Априлова.* Cesta Slowaka, *Гурбана.* Die Wissenschaft des slawischen Mythus, *Гануша.* Wpad Mongoluw do Morawy, *Шемберы.* Галицкія приповѣдки и загадки, *Илькевича.* Jan Kochanowski w Czarnolesie, *Г-жи Г.....нъ.* Die Slaven in den ältesten Zeiten bis Samo (623), *Каульфусса.* Czasopis Czeského Museum. 1842. Reise durch Rumelien und nach Brussa im J. 1839, *Гризенбаха.* La Turquie d'Europe, *Буе.* Die Entwickelung der öffentlichen Verhältnisse vornämlich unter der Habsburgen, *Вутке.* Forschungen auf dem Gebiete der neuern Geschichte, *Мюллера.* Meklenburgische Urkunden, *Лиша.* Der Mongolen Einfall im J. 1241, *Палацкаго.* De Borusso Lithuanicae tam in slavicis quam letticis linguis principatu commentatio, *Потта.* — Polska aż do pierwszej połowy XVII wieku, *Мацѣёвскаго.*

СМѢСЬ. — Письма В. В. Ганки (изъ Праги) къ редактору *Денницы.* Лужицко-сербская Денница. Нитра, чешско-словацкій альманахъ. Каѳедра словянской литературы въ Берлинѣ. Публичныя чтенія въ Познанѣ. Письма Г. Пуркинье къ редактору Денницы (изъ Вратислава). Иллирійцы. О новомъ сочиненіи Шафарика: *Словянская Этнографія.* Сужденіе о польской литературѣ въ чешскомъ журналѣ. Профессоръ Пуркинье. Докторскій пятдесятилѣтній юбилей г. Линде. Замѣтки по прочтеніи »Гуляйпольской Станицы«. Письмо изъ Кракова къ редактору Денницы. Письма И. И. Срезневскаго изъ Иллиріи. Дѣйствія Археографической Коммиссіи. Императорская Академія Наукъ. Письмо г. Враза изъ Кроаціи къ редакт. Денницы. Отзывы о Денницѣ. Объ ученыхъ заведеніяхъ въ восточной Сибири. Состояніе публичныхъ библіотекъ: астраханской и архангельской. Новости литературы русской, польской, чешской, иллирійской (сербской) и лужицко-сербской.

SPIS RZECZY

ZAWARTYCH W 17-STU WYSZŁYCH DOTĄD N-RACH

JUTRZENKI.

Kilka słów zamiast wstępu. Podróż do Łużyc, podczas wiosny 1839 r., przez *Sztura.* O pracach naukowych Wojcickiego, z uwagą na dzieła Sacharowa, przez *Maciejowskiego.* Pieśni ludu w Czechach. O stanie najnowszéj czeskiéj literatury, przez *Winarzyckiego.* Pieśni ludu illiryjskiego (serbskie). Podróż po halickiéj i węgierskiéj Rusi, *(z czeskiego).* Literatura mało-rossyjska, przez *T. Jewieckiego.* Nowsze dążenia literatury serbskiéj w Górnéj Łużycy, przez *Jordana.* Krótki przegląd literatury w Górnéj Łużycy, od jéj początku aż do 1767 roku, przez *Smolerja.* O Rezjanach i furlańskich Słowinach, przez *Szafarzyka.* Wiadomości z Zagreba. O jedności literackiéj między plemionami słowiańskiemi, przez *Purkinjego.* Pieśni górno-łużyckich Sérbów. Rzut oka na współczesne dążenie literatury rossyjskiéj, przez *Szewyrewa.* Jutrzenka Nowo-Bołgarskiéj Oświaty. O Bołgarach podług Wenelina. Listy Bołgarskie. Słowiański Narodopis, ułożył P. J. Szafarzyk. Wzajemny stosunek pierwotnych praw słowiańskich i germańskich. Pieśni Czelakowskiego. (List p. Srezniewskiego). Uwagi nad Historyą Małéj-Rossyi, *Bantysza-Kamenskiego* i nad Historyą Nowéj Siczy *Skalkowskiego,* przez *T. Jewieckiego.*

BIBLIOGRAFIA. (Literatura rossyjska, małorossyjska, polska, czeska, illiryjska (sérbska i łużycko-sérbska; także dzieła zagraniczne, tyczące się przedmiotów słowiańskich). Zarysy Domowe, przez *Wojcickiego.* Archiw Czesky przez *Palackiego.* Pjesniczki hornych a dolnych łużyskich Serbów, wyd. przez *Haupta i Smolerja.* Pjsnje Narodnj w Czechach, wyd. przez *Erbena.* Historya Literatury Polskiéj, przez *Wiszniewskiego.* Poczetak, Naprjedak i wrednost literature ilirske, przez *Seljana.* Struczny Zemepisny Obraz Mocnarstwj Rakauskeho, przez *Zapa.* Четыре Мѣсяца въ Черногоріи, przez *Kowalewskiego.* Лекціи Статистики *Рославскаго.* Geschichte von Böhmen, przez *Palackiego.* Codex Diplomaticus et epistolaris Moraviae, przez *Boczka.* Das Königreich Böhmen, przez *Sommera.* Historica Russiae Monumenta przez *Turgeniewa.* Балгарскитѣ книжницы, przez *Apriłowa.* Cesta Slowaka, przez *Hurbana.* Die Wissenschaft des slawischen Mythus, przez *Hanusza.* Wpad Mongoluw do Morawy, przez *Szemberę.* Галицкія Приповѣдки и Загадки, przez *Ilkiewicza.* Jan Kochanowski w Czarnolesie. Die Slaven in den ältesten Zeiten bis Samo (623) przez *Kaulfusa.* Czasopis Českého Muzeum 1842 r. Reise durch Rumelien und nach Brussa im Jahre 1839, przez *Griesenbacha.* La Turquie d'Europe, przez *Boué.* Die Entwickelung der öffentlichen Verhältnisse vornämhlich unter den Habsburgen, przez *Wuttke.* Forschungen auf dem Gebiete der neuern Geschichte, przez *Müllera.* Meklenburgische Urkunden, przez *Lischa.* Der Mongolen Einfall, im Jahre 1241, przez *Palackiego.* De Borusso Lithuanicae, tam in slavicis quam letticis linguis principatu commentatio przez *Pott.* Polska aż do piérwszéj połowy XVII-go wieku, przez *Maciejowskiego.*

ROZMAITOŚCI. Listy p. Hanki (z Pragi) do redakt. *Jutrzenki.* Łużycko-sérbska Jutrzenka. Nitra czesko-słowacki noworocznik. Katedra słowiańskiéj literatury w Berlinie. Lekcye publiczne w Poznaniu. Listy p Purkinjego do redakt. Jutrzenki (z Wrocławia). Illiryjczykowie. O nowém dziele p. Szafarzyka: *Słowiański Narodopis.* Zdanie o literaturze polskiéj z pism czeskich. Professor Purkinje. Piędziesięcioletni doktorski jubileusz Lindego. Uwaga po przeczytaniu p. »Stanicy Hulaj-Polskiéj.« List z Krakowa do redaktora Jutrzenki. Listy p. Srezniewskiego z Illiryi. Działania Kommissyi Archeograficznéj. Cesarska Akademia Nauk. List p. Wraza do redaktora Jutrzenki (z Kroacyi). Odezwy o Jutrzence. O zakładach naukowych w Syberyi wschodniéj. Stan bibliotek publicznych w Astrachaniu i Archangielsku. — Prócz tego w różnych numerach umieszczone są nowości z literatury: rossyjskiéj, polskiéj, czeskiéj, illiryjskiéj (serbskiéj) i łużycko-serbskiéj.